

**Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Monika Černíčková

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Kritický ohlas spolupráce Jindřicha
Plachty a Vladimíra Slavínského**

Monika Černíčková

Katedra divadelních a filmových studií

Vedoucí práce: Mgr. Petr Bilík, Ph.D.

Teorie a dějiny dramatických umění

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Kritický ohlas spolupráce Jindřicha Plachty a Vladimíra Slavínského* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Petru Bilíkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za psychickou podporu při zpracovávání celé práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Vyhodnocení literatury a pramenů	8
1.1 KRITIKA LITERATURY	8
1.2 KRITIKA PRAMENŮ	11
2 Metodologie	13
2.1 SPOLEČENSKO-HISTORICKÝ KONTEXT	16
2.1.1 TIŠTĚNÁ MÉDIA	16
2.1.2 TEORIE HERECTVÍ.....	18
3 Profily osobností.....	20
3.1 VLADIMÍR SLAVÍNSKÝ	20
3.2 JINDŘICH PLACHTA.....	22
4 Vdavky Nanyňky Kulichovy	25
4.1 ANALÝZA KRITIK	26
4.1.1 SHRUTÍ.....	30
5 Uličnice	32
5.1 ANALÝZA KRITIK	33
5.1.1 SHRUTÍ.....	37
6 Advokát chudých	40
6.1 ANALÝZA KRITIK	41
6.1.1 SHRUTÍ.....	48
7 Nebe a dudy	51
7.1 ANALÝZA KRITIK	52
7.1.1 SHRUTÍ.....	58
8 Právě začínáme.....	60
8.1 ANALÝZA KRITIK	61
8.1.1 SHRUTÍ.....	64
9 Závěr	66
10 Seznam použitých pramenů a literatury	69
10.1 PRAMENY	69
10.2 LITERATURA	76

Úvod

Pro téma bakalářské práce *Kritický ohlas spolupráce Jindřicha Plachty a Vladimíra Slavínského* jsem se rozhodla ze stejného důvodu, pro který studuji na Univerzitě Palackého obor film a divadlo. Jsem velkou příznivkyní prvorepublikových filmů, jako jsou *Valentin Dobrotivý* od Martina Friče, *U pokladny stál* Karla Lamače či filmy Vladimíra Slavínského *Poslední mohykán*, *Zlaté dno* nebo *Nebe a dudy*. Filmy pro pamětníky mě provázejí celý dosavadní život. Neustále je sleduji možná i z toho důvodu, že při nich cítím určitou dávku nostalgie.

V tištěné či elektronické podobě je možné nalézt nespočet prací o prvorepublikových filmech i osobnostech, které jsou analyzovány z různých pohledů. Dle mého názoru je ale často značně opomenut tehdejší žurnalistický ohlas. Právě ten vypovídá mnohé o tom, jak byly filmy skutečně vnímány, jakým způsobem bylo nahlíženo na propojení režie a herectví, popřípadě jestli bylo herectví vnímáno jako plnohodnotná umělecká součást díla.

Z těchto důvodů jsem se rozhodla propojit prvorepublikové téma právě s žurnalistickým diskurzem, pomocí kterého na zvolené snímky budu nahlížet. Dle mého názoru je zvolené téma z tohoto pohledu velmi zajímavou a především dosud neprobádanou oblastí.

Samotného režiséra Vladimíra Slavínského mohu bezesporu označit jako čelného představitele tehdejšího mainstreamu. I s nízkým rozpočtem vytvářel filmy, které tehdejšími produkcím vydělávaly vysoké částky, a díky tomuto vysokému příjmu se mohl český film rychleji vyvíjet.¹ Slavínského filmy slavily největší úspěch u obyčejného publika. Naopak tehdejšími kritikům se nelíbila jeho podbízivost. Tato skutečnost se odrážela i v tehdejších periodikách, která jsou ústředním předmětem mé práce.

Jako zástupce herectví jsem vybrala Jindřicha Plachtu, jednoho z velkých prvorepublikových herců. Hrál v desítkách filmů jak v němém, tak zvukové éře. Až

¹ KAUTSKÝ, O. Nic se nezměnilo. *Filmová práce*. 16. 11. 1946, 1(46), 6.

na výjimky, např. snímek *Nebe a dudy*, byl obsazován do menších rolí. I ty ale diváci přijímali s velkým ohlasem, naopak kritika jim velkou pozornost nevěnovala.² S Vladimírem Slavínským spolupracoval na několika desítkách filmů, neboť patřil mezi jeho stálé herce.

² TUNYS, Ladislav. *Jindřich Plachta: Se srdcem na dlani*. Praha: XYZ, 2011, s. 147. ISBN 978-80-7388-422-2.

1 Vyhodnocení literatury a pramenů

1.1 Kritika literatury

Životy Jindřicha Plachty a Vladimíra Slavínského byly shrnuty do velkého množství literatury. Vedle Antonína Dvořáka a jeho knihy *Jindřich Plachta*³, ve které popisuje hercův život za okupace a poválečného období, pochází několik publikací o Jindřichu Plachtovi od filmového historika Pavla Taussiga. Jako inspirační zdroj slouží biografie s názvem *Jindřich Plachta: Cesta do hlubin hercovy duše*⁴. Další knihy od stejného autora, které ale pro tuto práci nejsou relevantní, jsou *Hvězdy českého filmového nebe*⁵, kde je stručně shrnut Plachtův život a jsou vyzdvihnuty určité momenty v jeho životě, a velmi stručná publikace *Filmový smích Jindřicha Plachty*⁶.

Další, kdo se zabýval Plachtovým životem jak profesním, tak rodinným, byl Ladislav Tunys. V jeho biografii s názvem *Jindřich Plachta: Se srdcem na dlani*⁷ se jakožto poslední kapitola nachází přehledně zpracovaná filmografie Jindřicha Plachty v rozmezí let 1926–1953.

V knize *Hvězdy nad Barrandovem: Průvodce po starších českých filmech*⁸ v kapitole *Komik a hrdina* píše Viktor Kudělka o Plachtově počínání před kamerou a zároveň ho ukazuje jako člověka v kontextu tehdejší doby.

V roce 2016 vznikla bakalářská práce *Komika Vlasty Buriana a Jindřicha Plachty*⁹ od Vojtěcha Hříbka, která sloužila jako inspirační zdroj pro tuto práci, co se

³ DVOŘÁK, Antonín. *Jindřich Plachta*. Praha: Orbis, 1962.

⁴ TAUSSIG, Pavel. *Jindřich Plachta: Cesta do hlubin hercovy duše*. Praha: Plus, 2018. ISBN 978-80-259-0942-3.

⁵ TAUSSIG, Pavel. *Hvězdy českého filmového nebe*. Praha: XYZ, 2018. ISBN 978-80-7597-047-3.

⁶ TAUSSIG, Pavel. *Filmový smích Jindřicha Plachty*. Rychnov nad Kněžnou: Filmový klub, 2009. ISBN 978-80-7004-144-4.

⁷ TUNYS, Ladislav. *Jindřich Plachta: Se srdcem na dlani*. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-422-2.

⁸ KUDĚLKA, Viktor. *Hvězdy nad Barrandovem: Průvodce po starších českých filmech*. Brno: Knihkupectví Michala Ženíška, 1994.

⁹ HŘÍBEK, Vojtěch. *Komika Vlasty Buriana a Jindřicha Plachty* [online]. Brno, 2016 [cit. 7. 5. 2018]. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně Divadelní fakulta. Dostupné z: <<https://is.jamu.cz/th/u3mro/>>.

literatury týče. Hříbka v práci popisuje hereckou tvorbu obou herců a následně ji navzájem porovnává.

Co se týče režiséra Vladimíra Slavínského, tak i jeho život a tvorba byly sepsány do více publikací. Tu, jež nese v názvu jeho jméno – *Vladimír Slavínský*¹⁰, napsal Luboš Bartošek. Stručně popsal osobnost režiséra, jeho život a uvedl významné snímky. Dále Bartošek ve spolupráci se Šárkou Bartoškovou vytvořil knihu *Filmové profily*¹¹. Ta obsahuje základní údaje o českých filmových tvůrcích, mj. i o Vladimíru Slavínském.

Knihu *Hvězdné střípky*¹² režiséra a herce Olega Reifa je sepsaná v subjektivním duchu, není tudíž pro práci tolik relevantní. Jak píše František Kožík v předmluvě, jsou z ní znát Reifovy zkušenosti z filmového prostředí, které formou vzpomínek na jednotlivé osobnosti vložil do knihy. U kapitoly o Slavínském, nazvané *Vladimír Slavínský – bard českého filmu*, tomu není jinak. Na několika stranách je nastíněn jeho profesní i osobní život propojený autorovými vzpomínkami a pocity.

Další je *Velká kniha herců první republiky a protektorátu*¹³, jejímiž autory jsou Jiří Bartoň a Robert Rohál. V knize je vykresleno 25 portrétů hereckých osobností se zaměřením na jejich herecký projev, samotnou charakteristiku herců a především na jejich uměleckou činnost, to vše je zasazeno do kontextu první republiky a protektorátu. Na začátku kapitoly o Jindřichu Plachtovi, kterou sepsal Robert Rohál, je v bodech stručně uveden jeho život, následně je na dalších stranách autorský text obohacen o citování materiálů z dobového tisku. Přílišná stručnost je důvodem nevhodný materiál pro tuto práci. Stejný důvod platí i u další publikace. Jména Plachty a Slavínského jsou dále stroze uvedena v knize *Osobnosti – Česko: Ottův slovník*¹⁴.

¹⁰ BARTOŠEK, Luboš. *Vladimír Slavínský*. Praha, 1970.

¹¹ BARTOŠEK, Luboš – BARTOŠKOVÁ, Šárka. *Filmové profily: Českoslovenští scénáristé, režiséři, kameramani, hudební, skladatelé a architekti hraných filmů*. Praha: Československý filmový ústav, 1986.

¹² REIF, Oleg – BARTÍKOVÁ, Heda [ed.]. *Hvězdné střípky 1*. Praha: J & J, 1996. ISBN 80-901084-7-4.

¹³ BARTOŇ, Jiří – ROHÁL, Robert. *Velká kniha herců první republiky a protektorátu*. Praha: Petrklíč, 2018. ISBN 978-80-7229-649-1.

¹⁴ ADAM, Jan et al. *Osobnosti – Česko: Ottův slovník*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7360-796-8.

Miloš Fikejz zpracoval několikadílnou encyklopedii osobností naší filmové historie. Publikace *Český film: Herci a herečky*¹⁵ obsahuje stručné informace o herci Jindřichu Plachtovi a ve třetím díle¹⁶ informace týkající se režiséra Vladimíra Slavínského.

Klíčovou publikací je kniha *Analýza diskurzu a mediální text*¹⁷ Soni Schneiderové. Právě tato publikace poslouží k vymezení metodologického přístupu, který bude použit v této práci. Schneiderová v knize představuje ucelené postupy a přístupy analýzy diskurzu, dále soustředí pozornost na východiska a podstatu analýzy diskurzu jako určitého, obecně platného metodologického postupu.

Historické tituly zastupuje publikace od Pavla Běliny *Dějiny zemí Koruny české II.*¹⁸, jež je jednou ze souboru knih věnujících se českým dějinám. Tento druhý díl se zabývá rozmezím let 1740–1993 a pomůže pevněji celou práci historicky ukotvit.

Výše uvedenou knihu doplňuje kolektivní publikace *Dějiny českých médií 20. století*¹⁹. Autoři se v ní přehledně věnují nejen vývoji tisku, ale také proměnám novinářské profese mezi lety 1918–1992. Zaměřují se především na českojazyčná média, o jiných mluví zcela okrajově. Kniha poslouží k dokreslení kontextu, jenž ovlivňoval práci médií v českých zemích.

K získání přehledu v oblasti teorie herectví se bude vycházet z prací Šárky Gmíterkové, která se dlouhodobě zabývá problematikou filmového herectví, dále výzkumem současných i historických forem hvězdné slávy. Pro tuto práci bude využita její diplomová práce *Jiřina Štěpničková: česká národní hvězda*²⁰ a článek z časopisu *Iluminace – Od Kristiána k Zachovi. Oldřich Nový 1935-1969*²¹.

¹⁵ FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. II. díl*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-334-3.

¹⁶ FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. III. díl*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-354-4.

¹⁷ SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2884-4.

¹⁸ BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-097-7.

¹⁹ KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

²⁰ GMÍTERKOVÁ, Šárka. *Jiřina Štěpničková: česká národní hvězda*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra filmových studií.

²¹ GMÍTERKOVÁ, Šárka. *Od Kristiána k Zachovi. Oldřich Nový 1935–1969*. *Iluminace: Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. Praha: Národní filmový archiv. 2013, **25**(1), s. 138–144. ISSN 0862-397X.

1.2 Kritika pramenů

Při samotném výběru filmů, jež budou předmětem práce i následné analýzy, bylo postupováno následovně. Nejprve byly z filmografie Jindřicha Plachty vyselektovány ty snímky, jež režíroval Vladimír Slavínský. Aby se výběr ještě více zúžil, byly snímky seřazeny podle návštěvnosti v kinech a poté z nich bylo vybráno pět nejnavštěvovanějších. K tomuto procesu posloužila kniha *Lexikon českého filmu*²² od Václava Březiny, která obsahuje souhrn dostupných údajů o českých zvukových hraných filmech a výběr z celovečerních a středometrážních animovaných a dokumentárních filmů, jež byly uvedeny v českých kinech mezi lety 1930–1996. Zde byla nalezena přesná čísla o tehdejší návštěvnosti a snímky mohly být lehce seřazeny. Tímto postupem bylo tedy k analýze vymezeno pět filmů, které splnily již zmíněné parametry. Jmenovitě se jedná o filmy *Vdavky Nanyňky Kulichovy* (1935), *Uličnice* (1936), *Advokát chudých* (1945), *Nebe a dudy* (1945) a *Právě začínáme* (1946).

Pro dohledání stěžejních materiálů celé práce, tedy kritik vybraných filmů, posloužil druhý díl katalogu *Český hraný film II*²³, vydaný Národním filmovým archivem, který shrnuje kompletní údaje o českých hraných filmech natočených v letech 1930–1945. Kniha obsahuje seznam existujících pramenů a přesné údaje k jejich dohledání o filmech *Advokát chudých*, *Nebe a dudy*, *Uličnice* a *Vdavky Nanyňky Kulichovy*. Jelikož film *Právě začínáme* je v tomto kontextu filmem novějším, byl využit třetí díl katalogu *Český hraný film III*²⁴, který pokrývá období let 1945–1960 a byl taktéž vydaný Národním filmovým archivem.

V heuristické části této práce posloužily služby Vědecké knihovny v Olomouci, především její Studovna vázaných novin a Knihovna Národního filmového archivu.

Samozřejmostí je, že všechny výše uvedené snímky budou zhlédnuty ze záznamu pro získání dostatečných informací, o které by bylo možné se opřít

²² BŘEZINA, Václav. *Lexikon českého filmu: 2000 filmů 1930–1996*. Praha: Cinema, 1996. ISBN 80-85933-09-8.

²³ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998. ISBN 80-7004-090-4.

²⁴ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film III. 1945–1960*. Praha: Národní filmový archiv, 2001. ISBN 80-7004-102-1.

a zároveň díky nim správně chápat kontext jednotlivých kritik. Ovšem stěžejními prameny celé práce jsou veškeré dobové články, recenze, kritiky, studie atd., které se v té době objevily ve filmových či jiných periodikách a v potaz bude brána i jejich případná absence. Vzhledem k datu jejich vzniku existuje možnost, že některé z nich nebudou nalezeny v žádném z archivů na území ČR, popřípadě nebudou k dispozici v archivech jiných zemí. Tato skutečnost bude zmíněna dále, do analýzy nebudou takové práce zahrnuty. V malé míře se mezi články objevují i ty, které vycházely v německy psaných periodikách. Dále je potřeba zmínit, že všechny texty jsou ponechány v původní podobě, tzn. i s chybami.

2 Metodologie

Tato bakalářská práce si klade za cíl analýzu kritického ohlasu herecké práce Jindřicha Plachty ve spolupráci s filmovým režisérem Vladimírem Slavínským. Osobností Jindřicha Plachty a jeho natočenými filmy se zabývalo již mnoho prací, ovšem tato nahlédne na zvolené snímky z hlediska dohledatelného kritického ohlasu, který podrobí následné analýze. Hlavní výzkumnou oblastí celé práce tedy bude kritický ohlas, který byl v tehdejší době publikovaný jako reakce na vybrané snímky českého režiséra Vladimíra Slavínského, se zaměřením na reakci tisku na spolupráci herce Jindřicha Plachty a režiséra Slavínského.

Herec Jindřich Plachta byl režisérem Slavínským obsazován do podobných charakterových typů, ve kterých vynikal. Stanislav Myslikovský, Filip Vydra, Jakub Marvan, Antonín Fábeka či František Diviš jsou postavami z vybraných filmů této práce, které nesou tvář a herecký um Jindřicha Plachty. Dalo by se předpokládat, že přítomnost Plachty ve filmech hodnotila tehdejší kritika a diváci jako jeden z pozitivních aspektů filmu. Kladně hodnotili postavy, které Plachtovi Slavínský uložil, a to, jakým způsobem ho v nich režijně vedl. Tyto kladné názory byly pro Slavínského dalším důvodem, proč s Jindřichem Plachtou spolupracovat na dalších projektech. Mohla by být tato hlavní teze práce pravdivá? Jak se na Plachtovo herecké ztvárnění postav ve vybraných snímcích dívala tehdejší kritika, popřípadě věnovala tomuto aspektu filmu v kritických reflexích pozornost? A jaký prostor v textu mu autor poskytl?

S přibývajícími natočenými filmy se vzájemné spolupráci Plachty a Slavínského dostávalo v dobové kritice více prostoru. Tato spolupráce herce a režiséra by se tedy dala označit za stále více docenovanou. Je toto tvrzení pravdivé, tedy rozšiřuje se rozsah reflexí o této spolupráci s každým dalším společným snímkem?

Prioritně bude pozornost upřena na kritiky, ve kterých se autor alespoň v části článku věnuje hereckému výkonu Jindřicha Plachty nebo režijní práci Vladimíra Slavínského. Texty budou podrobeny hlubší analýze, ve které se zodpoví následné podotázky. Je postava a její ztvárnění, tedy herecký výkon Plachty v kritických reflexích zhodnocen pozitivně, či negativně, popřípadě je v ní vůbec zmíněn? A jaký prostor v textu autor tomuto tématu poskytl? Dále bude na místě otázka, o jaký typ periodika se jedná, popřípadě kdo je jejím autorem. Další texty, které obsahují pouze

výčet tvůrců nebo se v nich objeví pouhá zmínka o Plachtovi či Slavínském, nebudou podrobně analyzovány.

Samotný pojem diskurz popisuje Soňa Schneiderová jako pojem velmi populární, leč nejednoznačný, jelikož ho využívá mnoho vědních oborů. Podle autorky je třeba diskurz chápat „jako určitý princip a pravidla podílející se na zobrazování, resp. vytváření určité skutečnosti“²⁵. Dále z hlediska jazykového „je pak možné diskurz vidět jako soubor určitých elementů v textu, tvrzení a postupů, které jsou regulovány určitými sociálními kontexty“²⁶. Svou povahou se diskurz blíží představě architextu – „reprezentuje to, co je společné několika textům najednou díky existenci jistých pravidel utváření daného komunikačního jednání, jež tyto texty spojuje a jež se podílí na jejich vzniku“²⁷.

Je třeba zmínit, že „diskurz je především záležitost mezitextových vztahů“²⁸. Srovnáním několika textů je odhadováno, co daný diskurz reprezentuje. Autorka popisuje: „Jednotlivé texty daného diskurzivního ‚společenství‘ mohou být spojeny společným tématem, motivy nebo jednotlivými jazykovými prostředky a určitými komunikačními postupy, jež vyplývají ze společných předpokladů utváření daného sociálního jednání.“²⁹ V případě této práce bude jednotlivé skupiny textů spojovat téma daných filmů, tj. *Vdavky Nanynky Kulichovy*, *Uličnice*, *Advokát chudých*, *Nebe a dudy* a *Právě začínáme*.

Na pojem diskurzu dále navazuje jeho analýza, jejíž cílem je analyzovat množinu textů, které sdílejí vztah ke stejnému tématu. Podle Schneiderové je možné ji chápat jako „přístup/přístupy obohacující zkoumání v mnoha oblastech lidského bádání“³⁰. Jako velkou přednost analýzy diskurzu autorka uvádí upínání pozornosti k důležitým otázkám fungování jazyka ve společnosti, tj. jaké prostředky a komunikační postupy jsou využívány. To je dáno tím, že se analýza diskurzu

²⁵ SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 21. ISBN 978-80-246-2884-4.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 13.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž, s. 17.

soustředí na vztah textu a společenského kontextu. Díky analýze diskurzu jsou postupně odhalovány jevy jako např. to, jakým způsobem je subjekty vnímána či konstruována realita určitého společenského prostředí.

Pracováno bude především se zpravodajskými periodiky, u kterých se předpokládá alespoň určitá objektivní tendence. Dle slov Schneiderové jsou právě tato zpravodajská periodika jednoznačná a objektivní.³¹ Ovšem je třeba si ujasnit mediální situaci za doby první republiky. Stranický tisk byl páteří tištěných médií té doby a určoval podobu mediálního světa. Denní tisk nezávislý na politických stranách byl oproti tomu jen okrajový.³² V tomto období se tedy velká objektivita ze strany tisku nedá předpokládat.

Záběr, který pojímá analýza diskurzu, je velmi široký, existuje mnoho jejích verzí. Obecně se dělí na dva směry: etnometodologický (označován také interakcionistický), ke kterému se řadí konverzační analýza, a druhý je kritický (znám také jako sociopolitický), jenž je reprezentován kritickou analýzou diskurzu. A právě kritická analýza diskurzu bude metodologickým přístupem této práce. S touto analýzou je spojeno jméno Normana Fairclougha. Od něj Schneiderová částečně přejímá osnovu pro svou kritickou analýzu diskurzu, která bude sloužit pro tvorbu struktury této práce. První fáze bude zaměřena na jazykovou stránku a deskripci jednotlivých textů. Dále bude postupováno interpretačně, protože jak sama autorka dodává, „*analýza diskurzu je především kvalitativní a interpretační metoda*“³³.

Na závěr je třeba zmínit, co se interpretace textu u kritické analýzy diskurzu týče, že ona interpretace a pochopení textu zůstane vždy individuální a ryze subjektivní záležitostí. Jak píše Schneiderová: „*Máme-li jeden text a dva různé čtenáře, čtení je odlišné.*“³⁴ To znamená, že příjemce bude text vždy číst tak, jak ho chce číst on sám. Je tedy velká šance, že autor textu a příjemce mají odlišnou kompetenční a diskurzivní zkušenost.

³¹ Tamtéž, s. 12.

³² KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 40–43. ISBN 978-80-7367-698-8.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž, s. 82.

2.1 Společensko-historický kontext

Příchod Hitlera k moci, tj. rok 1933, zapříčinil nejen odchod Německa ze Společnosti národů, ale především ohrožení Československa rostoucí agresivitou nacistů. Ve volbách roku 1935 se největší politickou stranou v republice stala Sudetoněmecká strana a brzy začala spolupracovat s Hitlerovou NSDAP. V prosinci téhož roku se druhým prezidentem republiky stal Edvard Beneš.³⁵ 20. května 1938 vyhlásila vláda z důvodu nepokojů v pohraničí částečnou mobilizaci. Tento vzdor ovšem nevydržel dlouho. Pod nátlakem britské a francouzské vlády bylo Československo nuceno ustoupit, což mělo za následek další protesty obyvatelstva.³⁶ Po konferenci v Mnichově, tj. 29. září 1938, bylo bez československé účasti odhlasováno, že se Československo musí vzdát pohraničí ve prospěch Německa.

Následná léta 1939–1945 jsou knihou *Dějiny zemí Koruny české*³⁷ označena za jedno z nejdramatičtějších a nejtěžších období novodobé historie. Vše na českém území bylo podřízeno okupační moci, Němci v čele s říšským protektorem ovládali klíčové pozice ve všech oblastech českého průmyslu, obchodu aj.

2.1.1 Tištěná média

Během období první republiky činnost tištěných médií kvantitativně rostla, ale především se zkvalitňovala. Toto období bylo jedním z vrcholů pro periodický tisk, který vedle rozhlasu a filmu měl ještě stále „rozhodující mediální vliv na společnost“³⁸.

Knihy *Dějiny českých médií 20. století* periodika dělí do skupin dle politické stranickosti.³⁹ Nezávislý tisk byl okrajový, ale podstatný svou kvalitou a částečně i mediálním a společenským vlivem. Šlo o *Lidové noviny*, *Národní osvobození*, *Národní politiku*.

Ovšem dominoval především stranický tisk, který byl neodmyslitelně spjat s obdobím první republiky. Československá národní demokracie, později Národní

³⁵ BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Praha: Paseka, 1997, s. 185. ISBN 80-7185-097-7.

³⁶ Tamtéž, s. 187.

³⁷ Tamtéž, s. 201.

³⁸ KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 32. ISBN 978-80-7367-698-8.

³⁹ Tamtéž, s. 41–56.

sjednocení, jejímž ústředním tiskovým orgánem byly *Národní listy*, prosazovala konzervativní názory provázané silným nacionalismem. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, tzv. agrární strana, hájila potřeby statkářů a movitých sedláků, celkově však ztělesňovala oporu prvorepublikové demokracie. Periodikem strany byl *Venkov*, jenž se posléze stal respektovaným deníkem s důrazem na ekonomickou, přesněji zemědělskou politiku. Důležitá je skutečnost, že kulturní segment periodika byl upozaděn. Bulvárněji byl pojat odpoledník *Večer* či *Lidový deník*. Československá strana lidová vydávala *Lidové listy*, kvalitní svou konzervativně orientovanou kulturní stránkou. Československá strana národně socialistická prosazovala tendence nižších vrstev. Strana vydávala list *České slovo*, úspěšné především svou mnohostranností rubrik, později *Večerní České slovo* a *A-Zet*. Pro stranu byl důležitý především komerční zisk a politická agitace. Její tisk měl nádech umírněné bulvárnosti. Československá sociálně demokratická strana dělnická hájící zájmy dělnictva vydávala seriózní list *Právo lidu*, dále také *Večerník Práva lidu*. Pod Komunistickou stranou Československa vycházelo *Rudé právo*, dále *Večerník Rudého práva*. Důraz byl kladen na ideologii a stranickou propagandu. Bulvární tisk byl spojen s činností Jiřího Stříbrného, jednoho z dříve čelných představitelů socialistické strany. Řadí se sem periodikum *Expres*, které bylo jako jedno z mnoha postaveno na senzacích, určeno lidovým vrstvám.

Mezi lety 1939–1945 média pracovala pod vlivem nacistické moci. V případě tisku měli vždy konečné slovo vykonavatelé německé okupace. Domácí vláda měla minimální moc. „*Okupační moc adaptovala legislativu první republiky a k výkonu cenzury zneužila cenzurní praxe druhé republiky.*“⁴⁰ Dne 17. září 1939 byl tehdejšími úřady vydán *Souborný přehled pokynů pro tiskovou přehlídku*, který konkretizoval pravidla, kterými se tisk musel řídit. Taktéž se konaly tzv. tiskové konference, kde šéfredaktoři dostávali další pokyny a instrukce. Cenzura přísně hlídala nepolitické rubriky, tedy i kulturní. Ty byly pro občany především zdrojem zábavy a jakéhosi uvolnění od hrůz reality.⁴¹

⁴⁰ Tamtéž, s. 89–90.

⁴¹ Tamtéž, s. 97.

Od jara 1939 začal politický tisk svoji činnost pod vedením Národního souručenství, tedy „*institute zřízené protektorátním establishmentem k organizačnímu podchycení příslušníků českého národa*“⁴². Od léta 1940 postupně označení „list Národního souručenství“ mizelo, neboť zmíněná instituce nebyla u nacistů oblíbená. Tvrdá cenzura zapříčinila vznik ilegálního a exilového tisku. Jedním z příkladů ilegální tiskoviny byl *Český kurýr* a komunisty vydávané *Rudé právo*.⁴³

Ideologií se zabývá i Schneiderová, podle které je ideologický význam textu poměrně složitý, neboť ideologické tendence jsou špatně prokazatelné. „*[N]avíc jsou záležitostí nejen produkce textu, ale také jeho přijetí a interpretace.*“⁴⁴ Pro identifikaci těchto ideologických, tedy diskurzivních záměrů může pomoci srovnání několika textů týkajících se stejné události a textů, které reprezentují určité společenské subjekty.

2.1.2 Teorie herectví

Samotné téma prvorepublikových herců je podle Šárky Gmiterkové mezi filmovými diváky stále oblíbené a rozšířené. Naopak v odborných publikacích je téma prvorepublikové a následně poválečné hvězdnosti poněkud opomíjeno.⁴⁵

Ve třicátých letech ovládaly filmový trh soukromé společnosti a samotné filmové dílo bylo „*vnímáno spíš jako obchodní než kulturní artikl*“⁴⁶. V tomto modelu herci zaujímali jasně dané místo – byli jakousi zárukou masivní divácké odezvy a s ní souvisejícím pokrytím výrobních nákladů za film. V tomto období, oproti předchozím desetiletím, nabízí kinematografie daleko lepší podmínky pro přinejmenším částečný rozvoj starsystému.⁴⁷ Utváření hvězdy jde napříč

⁴² Tamtéž, s. 98.

⁴³ Tamtéž, s. 102–104.

⁴⁴ SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 128. ISBN 978-80-246-2884-4.

⁴⁵ GMITERKOVÁ, Šárka. Od Kristiána k Zachovi. Oldřich Nový 1935–1969. *Iluminace: Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*. 2013, **25**(1), s. 138 ISSN 0862-397X.

⁴⁶ GMITERKOVÁ, Šárka. *Jiřina Štěpničková: Česká národní hvězda*. Praha, 2010, s. 12. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra filmových studií.

⁴⁷ Tamtéž.

rozličnými mediálními formami, u kterých Gmitterková vycházela z rozdělení Richarda Dyera – propagace, publicita, filmy, dále kritiky a komentáře.⁴⁸

Co se týče platových podmínek, dostávali herci zapláceno za každý natáčecí den. Tím se od režisérů podstatně lišili, neboť ti dostávali tzv. paušální mzdu. Tou byli tlačeni k dokončení filmu co nejrychleji, v daném termínu. Každá kategorie – herci, herečky, režiséři – měla svoji elitu, která finančním ohodnocením přesahovala ostatní.⁴⁹ Podle platové komparace pracovníků produkční společnosti Prag-Film, kterou provedl Lukáš Kašpar ve své studii⁵⁰, patřil mezi zmíněnou elitu i Jindřich Plachta a z režisérů i Vladimír Slavínský.

Periodikem, které se v největší míře věnovalo problematice hvězd, bylo Kinorevue. Cíleně se věnovalo propagaci hvězd, ale zároveň se vůči nim nebránilo použít ani serióznější kritický tón. Časopis si i za války zachoval klíčové postavení a ve svém obsahu prostor pro české filmové hvězdy.⁵¹

O tvůrčí činnosti mezi hercem a režisérem píše maďarský kritik Béla Balázs ve své stati *Podstata filmu*⁵². Podle něj nemá u filmu obecnostv jakoukoli možnost kontrolovat, jestli režisér a herci natočili film správně či nesprávně, neboť je to jejich dílo, za které nesou plnou zodpovědnost. Jestli se to divákovi líbí nebo ne, je na něm.

⁴⁸ Tamtéž, s. 29–30.

⁴⁹ Tamtéž, s. 108.

⁵⁰ KAŠPAR, Lukáš. *Český hraný film a filmaři za protektorátu: Propaganda, kolaborace, rezistence*. Praha: Libri, 2007, s. 156–158. ISBN 978-80-7277-347-3.

⁵¹ GMITERKOVÁ, Šárka. *Jiřina Štěpničková: Česká národní hvězda*. Praha, 2010, s. 97–98. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra filmových studií.

⁵² BALÁZS, Béla. *Podstata filmu*. In: BROŽ, Jaroslav – OLIVA, Ljubomír. *Film je umění*. Praha, 1963, s. 10

3 Profily osobností

3.1 Vladimír Slavínský

Český režisér, scénárista, herec a producent Vladimír Slavínský se narodil dne 26. září 1890 původně pod jménem Otakar Vladimír Pitřman. Zemřel 16. srpna 1949 v Praze. Žil v chudém prostředí, vyučil se typografem a později pracoval jako tiskařský korektor. Současně se věnoval v různých divadelních společnostech herectví, které zároveň studoval. Podle knihy *Český film: Herci a herečky* si právě u kočovné společnosti, kam již v sedmnácti letech (dle mladého věku je možné soudit, jak moc ho toto prostřední lákalo) odešel, vymyslel svůj pseudonym Slavínský.⁵³ Roku 1912 přišel do Prahy, kde začal více psát – básně, divadelní hry i filmové náměty. Jeho první dva náměty, *Lékař srdcí* a *Hrdinova odměna*, nikdy nebyly uskutečněny. Autoři v knize *Filmové profily* píší, že „údajně byl angažován jako režisér pro firmu Kinofa, která však vzápětí likvidovala“⁵⁴. Mohlo se jednat o jeho první režijní začátky, ovšem ty pravděpodobně přišly o trochu později, když na vlastní náklady roztočil film *Láska šla kolem*, který nikdy nebyl dokončen.

Důležitým momentem pro Slavínského filmové začátky byl vznik firmy Pojafilm, kterou založil společně s českým kameramanem Aloisem Jalovcem. Zde natočil několik němých filmů, např. *Divoká Maryna* (1919), *Sněženky* (1920) aj., kde byl nejen v roli režiséra, ale zastával i ostatní tvůrčí pozice (herec, scénárista aj.). U těchto počinů se pokusil uplatnit různé motivy americké filmové produkce. Hojně se jako herec objevoval i v menších rolích, např. ve filmech *Erotikon* (1929) či *Psohlavci* (1931).

V období zvukového filmu pracoval pouze jako scénárista a režisér. Uvedl úspěšnou adaptaci divadelní hry *Právo na hřích* (1932) a další snímky na sebe nedaly dlouho čekat. Slavínský natočil za svou kariéru více než 40 filmů. Ve 30. a 40. letech

⁵³ FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. III. díl*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-354-4.

⁵⁴ BARTOŠEK, Luboš – BARTOŠKOVÁ, Šárka. *Filmové profily: Českoslovenští scénáristé, režiséři, kameramani, hudební, skladatelé a architekti hraných filmů*. Praha: Československý filmový ústav, 1986, s. 389.

byl, co se kvantitativně děl týče, nejproduktivnějším režisérem.⁵⁵ Ovšem nutno říci, že většina jeho filmů zapadla a dnes je v povědomí jen malý počet z nich. To ale nic nemění na tom, že ve 30. letech „byl všeobecně považován za obchodně nejúspěšnějšího českého režiséra“⁵⁶. Bartošek a Bartošková Slavínského popisují jako člověka mimořádně energického, svědomitého, pilného a vytrvalého⁵⁷, což může být jedním z důvodů jeho úspěchu. Pro tuto práci je důležitý jejich další výrok, že ze všech českých režisérů se nejvíce řídil přáním masového publika. To byl hlavní důvod, proč ho neměla v lásce kritika ani většina ostatních tvůrců. Vytýkáno mu bylo to, že odvrací diváky od skutečného života, tím je vystavuje nebezpečí v rovině politické a sociální a snižuje jejich vkus.⁵⁸ Slavínský lidem nabízel pouze odreagování od jejich každodenních starostí a tlaku tehdejší doby (nezaměstnanost, hospodářská krize, hrozba druhé světové války aj.) a právě to bylo trnem v oku tehdejší kritiky. Jeho styl práce byl nazýván *slavínštinou*. Slovo, vytvořené analogicky podle pejorativního termínu kondelíkovština, bylo v očích většiny kritiků označením nevkusy.⁵⁹ V knize od Luboše Bartošky *Vladimír Slavínský* je dokonce označen za symbol komerční produkce.⁶⁰

Otakar Vávra ve své knize *Podivný život režiséra Slavínského* popisuje jako tvůrce s nezdolným elánem a pracovní aktivitou: „*Nemusel přemýšlet, jak na to budou nejprostší lidé na venkově i ve městě reagovat. Cítil jako oni, byl takový. Vůbec si nepřipustil, že točí kýče: jeho filmy plnily pokladnu, a proto byly dobré.*“⁶¹

Slavínského filmy jsou charakteristické obdobnými náměty, zpracováním jak režijním, tak scénáristickým a stereotypním obsazováním stálých herců. Podle Bartoška a Bartoškové se tomuto popisu do jisté míry vyhýbají tři jeho snímky. Za prvé *Přítelkyně pana ministra* (1940) s humorným námětem, který vznikl jako reakce na pomluvy o Adině Mandlové – u filmu jsou vyzdvihnuty herecké výkony Oldřicha Nového a zmíněné Adiny Mandlové v hlavních rolích. Dále jde o značně

⁵⁵ FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. III. díl*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-354-4.

⁵⁶ BARTOŠEK, Luboš – BARTOŠKOVÁ, Šárka. *Filmové profily: Českoslovenští scénáristé, režiséři, kameramani, hudební, skladatelé a architekti hraných filmů*. Praha: Československý filmový ústav, 1986, s. 389.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ BARTOŠEK, Luboš. *Náš film: kapitoly z dějin (1896–1945)*. Praha: Mladá fronta, 1985, s. 213.

⁵⁹ Tamtéž, s. 209.

⁶⁰ BARTOŠEK, Luboš. *Vladimír Slavínský*. Praha, 1970, s. 1.

⁶¹ VÁVRA, Otakar. *Podivný život režiséra: Obrazy vzpomínek*. Praha: Prostor, 1996, s. 65. ISBN 80-85190-42-7.

vlastenecký životopisný film *To byl český muzikant* (1940) o skladateli a dirigentu Františku Kmochovi a třetím byl film natočený podle romaneta Jakuba Arbesa *Advokát chudých* (1941), který byl z palety Slavínského filmů výjimečný poněkud dramatictějším tématem.

Za okupace natočil Slavínský pod změněným jménem Otto Pittermann tři německé snímky. Po válce do své tvorby přidal veselohry *Právě začínáme* (1946), *Poslední mohykán* (1947) a *Dnes neordinuji* (1948). Posledním filmem je drama *DS-70 nevyjíždí* (1949), které mělo premiéru až po Slavínského smrti. Jelikož nestihl snímek dokončit, udělal to za něj o dva roky později Martin Frič.⁶² Jak ale poznamenává Bartošek, je bez ohledu na rozporuplné reakce jisté, že jméno Vladimír Slavínský zůstane navždy spjato s historií předválečného filmu.⁶³

3.2 Jindřich Plachta

Jindřich Šolle se narodil 1. července 1899 do dělnické rodiny. Později se proslavil pod pseudonymem Jindřich Plachta, který si vybral podle přezdívky ze školy. Tu dostal kvůli věčně vlající tmavé pláštěnce, kterou často nosil. Ve svém rodném městě, Plzni, vystudoval obchodní akademii a posléze pracoval v oboru. Divadlu se věnoval v plzeňském ochotnickém divadle už za studií. Úspěchu dosahoval v pražských kabaretech, především se svými komickými sólovými výstupy, které si sám psal, a diváci oceňovali především jeho smysl pro vtip a inteligentní humor.

Umění se začal výrazněji věnovat od roku 1927. Působil v institucích jako Divadlo Vlasty Buriana, Osvobozené divadlo, divadlo Rokoko a nespočtu dalších. Měl vlastní zájezdovou scénu Divadlo pod Plachtou, se kterou jezdil po celé zemi.

První postavou, kterou ztvárnil ve filmu, byla malá role vojáka ve snímku Karla Lamače *Dobrý voják Švejk* (1926).⁶⁴ Neměl problém s uplatněním jak v němé éře,

⁶² FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. III. díl*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-354-4.

⁶³ BARTOŠEK, Luboš – BARTOŠKOVÁ, Šárka. *Filmové profily: Českoslovenští scénáristé, režiséři, kameramani, hudební, skladatelé a architekti hraných filmů*. Praha: Československý filmový ústav, 1986, s. 390.

⁶⁴ FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. II. díl*. Praha: Libri, 2007, s. 434. ISBN 978-80-7277-334-

kde ztvárnil řadu postav, tak i posléze ve zvukovém filmu. Co se týče němé éry, stojí za zmínku úspěšný film *Takový je život* (1928), se zvukem přišly role ve filmech jako *Tonka Šibenice* (1930), *Fidlovačka* (1930), *C. a k. polní maršálek* (1930), *Muži v offsidu* (1931) a další.

Miloš Fikejz ho v knize *Český film: Herci a herečky* nazývá hercem jednoho celoživotního tématu, lemovaného rolemi neohrabaných smolařských dobráků.⁶⁵ Jeho lidský charakter (pohybová a řečová plachost, křehkost, skromnost, dobrosrdečnost, ...), který na jevišti postavami prostupoval, se mísil s jeho fyzickými dispozicemi (vysoká, neohrabaná, hubená postava). Specifický měl i mluvený projev – rychlý, drmolivý. Tyto dispozice mu dopomáhaly v jeho komických rolích. Přese vše je potřeba vyzdvihnout jeho hlavní rys komiky, čímž byla lidskost. Ztvárňoval prosté spravedlivé lidi, kteří byli svým způsobem zvláštní, a ona jinakost byla projevem zmíněného lidství. Antonín Dvořák ve své knize často zmiňuje hercovu obrovskou skromnost, kdy veškeré uznání a popularitu přijímal s rozpaky, chvílemi i s podrážděností.⁶⁶

Zajímavá byla jeho spolupráce s Vladislavem Vančurou, který Plachtu ukázal ze zcela jiného úhlu. Ve filmu *Před maturitou* (1932) dostal roli dramatickou na hranici tragédie – tyranského profesora Kleče. V dalším Vančurově filmu *Na sluneční straně* byla pro Plachtu dodatečně dopsána role vychovatele. Úspěch zaznamenal snímek *Naši furianti* (1937), kde Plachta dostal roli Bláhy.

Jindřich Plachta ztvárnil kromě zmíněných i další postavy, např. ve snímcích jako *Anton Špelec, ostrostřelec* (1932), *Vražda v Ostrovní ulici* (1933), *U nás v Kocourkově* (1934), *Cesta do hlubin študákovy duše* (1939), *Nebe a dudy* (1941), *Městečko na dlani* (1942), *Žiznivé mládí* (1943), *Řeka čaruje* (1945) a mnoho dalších. Po válce se neztratil a objevoval se stále ve filmu hojně. Za pozornost stojí snímek *Průlom* (1946) a jeho postava švece Domažlíka či učitel Frýba v dramatu *Hrdinové mlčí* (1946). Poslední filmovou roli mu přinesl snímek *Karhanova parta* (1950), kde ztvárnil postavu brusiče Ferdy Fikejse – na první pohled bručouna, na pohled druhý člověka s dobrým srdcem.

3.

⁶⁵ Tamtéž, s. 433–434.

⁶⁶ DVOŘÁK, Antonín. *Jindřich Plachta*. Praha: Orbis, 1962, s. 48.

Co se politiky týče, byl Plachta nadšeně angažovaný. Za protektorátu spolupracoval s domácím odbojem, peněžně podporoval některé finančně slabší, a především pomáhal ukrývat protinacistického Jana Ziku. Aby se vyhnul práci pro německý film, podstoupil operaci a následnou hospitalizaci. Po válce byl oddaný komunista. Od roku 1945 se věnoval rovněž psaní fejetonů do Rudého práva a je autorem dětské knížky *Pučálkovic Amina*, která byla zpracována jak pro rozhlas, tak televizi.

Po jeho smrti, 6. listopadu 1951, vyšel knižní výbor některých jeho textů pod názvem *Na slovíčko s Jindřichem Plachtou*. Zemřel v pouhých dvaapadesáti letech. Při jeho rolích, kdy téměř od začátku své tvorby ztvárňoval role postarších mužů, si tuto skutečnost mnozí neuvědomovali.

4 Vdavky Nanyňky Kulichovy

Vdavky Nanyňky Kulichovy (dále jen *Vdavky*) je název nejstaršího vybraného filmu z tvorby Vladimíra Slavínského v této práci. Natočen byl v roce 1935 a premiéru v kinech si odbyl 25. prosince téhož roku. K natáčení posloužily ateliéry AB Barrandov a záběry exteriéru se natáčely v Praze. Film vznikl podle stejnojmenné literární předlohy, jejímž autorem je Ignát Herrmann. Tento český spisovatel se premiéru filmu bohužel nedožil, jelikož zemřel několik měsíců před ní, 8. července 1935.⁶⁷ Na scénáři podle jeho románu pracoval vedle Slavínského i Otakar Vávra. Ten později zpracovával adaptace společně s autory předloh poměrně často (např. *Němá barikáda* s Janem Drdou).⁶⁸ V případě *Vdavek* ale žádná spolupráce s Ignátem Herrmannem nalezena nebyla.

Otakar Vávra sdílí své zkušenosti z dob, kdy se Slavínským spolupracoval, ve své knize *Podivný život režiséra*.⁶⁹ Popisuje ho jako velmi praktického filmaře, jelikož natáčel rychle a úsporně. Vávra jej vnímal jako velmi dobrosrdečného, ale také jako značného cholerika.

Za zmínku stojí skutečnost, že námět filmu byl již jednou využit, a to o deset let dříve, tj. roku 1925, režisérem Miroslavem J. Krňanským.⁷⁰ Podle knihy *Český hraný film II* je snímek žánrově řazen ke komediím.⁷¹

Dalšími členy štábu byl například kameraman Ferdinand Pečenka či filmový architekt Štěpán Kopecký. Hudební složky se ujal Josef Dobeš a písním, které znějí ve filmu (jako například *Nanyňka, Pod hvězdnatou oblohou, ...*), vytvořil hudbu. Texty k nim sepsal Otakar Hanuš. Je třeba zmínit fakt, že Vladimír Slavínský a herec Jára Kohout získali v roce 1936 cenu, tzv. čestný diplom časopisu *Filmové listy*.⁷²

⁶⁷ JUDA, Karel. *Ignát Herrmann*. Praha: F. Topič, 1924.

⁶⁸ Otakar Vávra. In: *Filmový přehled* [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/9507/otakar-vavra>.

⁶⁹ VÁVRA, Otakar. *Podivný život režiséra: Obrazy vzpomínek*. Praha: Prostor, 1996. ISBN 80-85190-42-7.

⁷⁰ *Vdavky Nanyňky Kulichovy*. In: *Filmový přehled* [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395689/vdavky-nanyňky-kulichovy>.

⁷¹ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, s. 383. ISBN 80-7004-090-4.

⁷² Tamtéž, s. 384.

Děj filmu je poměrně banální. Dívka Nanyňka, s tváří Hany Vítové, se tajně schází s učitelem Jindřichem Novákem, kterého hraje Vladimír Borský. Tuto titulní zamilovanou dvojici doplňující rodiče Nanyňky, které ztvárňují etablovaní herci Antonie Nedošinská a Jára Kohout. Celý děj se, jak název napovídá, točí okolo příprav svatby. Na plánování veselky se vedle Růženy Šlemrové jako sousedky Knedlhansové, která zamilovanou dvojici prozradí, podílí i rodina Myslíkovských v čele s Jindřichem Plachtou coby panem domácím. V dalších rolích se představí např. Milada Gampeová, Věra Ferbasová nebo Theodor Pištěk.⁷³

Samotná role Jindřicha Plachty zní celým jménem Stanislav Myslíkovský. Je hlavou rodiny a zároveň i jako pan domácí hlavou celého domu. Má panovačnou manželku a dvě dcery. Nedá se říci, že se jedná o postavu hlavní, vlastně naopak. Plachta se objevuje ve snímku spíše v pozadí. I malý prostor tomuto nadanému herci ale stačí k tomu, aby si ho divák zapamatoval a novináři o jeho působení v tomto filmu napsali ve svých článcích.

4.1 Analýza kritik

Ze seznamu obsaženém v katalogu *Český hraný film II*⁷⁴ bylo pod heslem filmu nalezen všech 29 textů. Po vyřazení nevyhovujících textů zůstaly ty, které se dají označit za prioritní. Určitým způsobem komentují, hodnotí výkony Plachty a Slavínského a především jejich spolupráci.

V případě tohoto filmu se předpokládá, že výkon Jindřicha Plachty a jeho společná práce s Vladimírem Slavínským bude spíše okrajovým tématem, jelikož Plachtova postava, Stanislav Myslíkovský, je postavou vedlejší a nemá ve filmu velký prostor.

⁷³ Tamtéž, s. 383.

⁷⁴ Tamtéž, s. 383–384.

Národní osvobození: *Duch českého maloměšťáctví*

Článek vydalo pražské periodikum Národní osvobození, jehož doba činnosti je mezi lety 1924–1948.⁷⁵

Samotný článek nazvaný *Duch českého maloměšťáctví*⁷⁶ byl zveřejněn 29. prosince 1935. Jeho autorem je jistý Jára Brož. Jedná se o Jaroslava Brože, předního českého filmového publicistu a kritika v předválečném období. Řadil se ke generaci 1927, která do filmu přinesla nový pohled na kinematografii. Do roku 1935 byl vedoucím filmové rubriky deníku Národní osvobození.⁷⁷ Jeho vědomosti a názory jsou tedy více než relevantní.

Brož čtenáře upozorňuje na to, že filmy Vladimíra Slavínského jsou určeny pro lidového diváka, dle jeho slov pro „českého maloměšťáka“⁷⁸. Na začátku uvádí hlavní informace o filmu, poté obšírně popisuje děj. Celkově je vše psáno s lehkou nadsázkou, spíše až s ironií, kdy si autor z maloměšťáctví utahuje. Konečně v předposledním odstavci dává humor stranou a text nabírá na serióznosti. Brož vyčítá Slavínskému, že českému publiku ubírá svými filmy na vkusu.

Na úplný závěr si nechává hodnocení herců. Tvrdí, že kromě Jindřicha Plachty a třech dalších jsou výkony oproti standardu v českých filmech té doby slabší. Dá se tedy říci, že obsazení Plachty vnímá jako pozitivní tah Slavínského. To potvrzuje i dovětek na adresu Plachty, že je „*lepších postav schopný*“⁷⁹.

Spolupráci Slavínského s herci, potažmo s Plachtou se Brož dále už vůbec nevěnuje, proto je pro text téma okrajové.

Filmová politika: *Kritika – Vdávky Nanyňky Kulichovy*

Dalším zdrojem informací je týdeník Filmová politika, který byl v Praze vydáván mezi lety 1934–1937. Měl podnázev „týdeník hájící čs. filmovou výrobu

⁷⁵ Národní Osvobození. In: Moravská zemská knihovna – Digitální knihovna [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:8d2e0c2d-a56d-4e28-99a4-22f16e947aa9>.

⁷⁶ BROŽ, Jan. *Duch českého maloměšťáctví*. *Národní osvobození*. 29. 12. 1935, **11**(304), 6.

⁷⁷ Jaroslav Brož. In: *CDF – Centrum dokumentárního filmu* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.c-d-f.cz/autori/broz-jaroslav>.

⁷⁸ BROŽ, Jan. *Duch českého maloměšťáctví*. *Národní osvobození*. 29. 12. 1935, **11**(304), s. 6.

⁷⁹ Tamtéž.

a kinematografii“. Vydavatelem byl do roku 1936 J. A. Menčík, poté tento post převzal František Vodička. Článek, který se ve svém obsahu věnoval filmu *Vdavky*, byl vydán pod jménem J. A. Menčíka.⁸⁰ Už podle výše uvedených informací by se dalo říci, že se v tomto případě jedná o periodikum zabývající se filmem na profesionální úrovni a je tedy pro tuto práci vhodný a informace z něj důvěryhodné.

Onen článek periodikum vydalo 10. ledna 1936 pod názvem *Kritika – Vdavky Nanyňky Kulichovy*.⁸¹ Autorem článku je -gm-, který hned na začátek článku nešetří chválou, jelikož první věta zní: „*Režisér Vladimír Slavínský dokazuje tímto filmem především svou režisérskou vyspělost.*“⁸² Na toto prohlášení navazuje názorem, že právě onou vyspělostí dává hercům, takže i Plachtovi, příležitost k dobrým výkonům a ti ji využívají. Je toho názoru, že film by se neměl srovnávat s národním filmem, jelikož je veselohrou, kterou chtěl být, a toto měřítko veselohry nadmíru splňuje. Pomáhá tomu i výkon Plachty, jehož výkon autor chválí: „*[...] smějeme se však stejně při této domovnické pohodě, protože tenhle pan domovník Járy Kohouta má hereckou úroveň nade všechny pochyby a Plachtův pan domácí nezůstává za ním ani o krok.*“⁸³ Dále po použití označení „*přehlídka skutečných filmových herců*“⁸⁴ je patrné, že autor je s výkonem Plachty spokojen. Autor dále vyzdvihuje Slavínského tvůrčí předpoklady. Také se věnuje jeho práci s herci. Oceňuje, že leckdy upustí od scénáře a nechá je lehce improvizovat. Zmiňuje i hereckou sensibilitu mezi Jindřichem Plachtou a jeho hereckými kolegy Kohoutem a Pištěkem.

V článku autor, kromě již zmíněného, upozorňuje na skvělou hudbu, ovšem největší prostor mu v textu zabralo téma Slavínského jako filmaře. Vyzdvihuje jeho kvality, mluví také o jeho přístupu k hercům. Slavínský je rozhodně ústředním tématem textu, jeho spolupráce s Jindřichem Plachtou už méně.

⁸⁰ Filmová politika. In: *Kramerius* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=4792>.

⁸¹ -gm-. *Vdavky Nanyňky Kulichovy. Filmová politika*. 10. 1. 1936, 2(1), 2.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

FDOP: Vdavky Nanyňky Kulichovy

Text byl uveden v periodiku FDOP. Pod zkratkou se skrývá delší název, a to Film a diapositiv v osvětové práci a ve škole, a jedná se o přílohu časopisu Česká osvěta.⁸⁵ Tento časopis se v první řadě zajímá o film a osvětu⁸⁶, tím pádem se dá považovat za periodikum, které se filmovým světem zabývá.

O filmu *Vdavky* vydalo periodikum, v lednu 1936, pouze jeden krátký článek s názvem *Vdavky Nanyňky Kulichovy*.⁸⁷ O autorovi je znám jen fakt, že se ukrývá pod šifrou -u-, která se nacházela na konci textu. Podává v článku hlavní informace o filmu a v krátké glose na něj vyjadřuje svůj názor. Určující pro tuto práci je jeho výrok, že „film jinak po stránce režijní (Vl. Slavínský) i herecké nijak nevyniká nad průměr“⁸⁸. Poté jmenuje některé herce, mezi kterými je i Plachta. Kritický výrok je tedy mířen i na něj. Dále ale autor neuvádí žádné důvody, proč režijní i hereckou stránku filmu hodnotí jako průměrnou.

Autor se nikterak nezdržuje vypisováním filmového děje, neuvádí proč, ale z věty „Obsah známého úsměvného románu Herrmannova ze života pražských lidí a lidiček nemusím vypisovat,“⁸⁹ je patrné, že předpokládá znalost předlohy od Ignáta Herrmanna. Hned tedy přechází k režijnímu a hereckému hodnocení a dalším rozborům se již nevěnuje. Téma spolupráce Plachty se Slavínským je pro text pouze okrajové.

Prager Tagblatt: Die Hochzeit der Nanyňka Kulich

Mezi periodiky je i několik německy psaných. Jedním z nich je Prager Tagblatt. Jedná se o pražský německý deník, vydávaný mezi lety 1877-1938.⁹⁰

⁸⁵ Souborný katalog AV ČR, báze KNA01, záznam číslo 001232740. In: *Knihovna Akademie věd České republiky* [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/aleph-google/KNA01/00123/27/001232740.html>.

⁸⁶ Souborný katalog AV ČR, báze KNA01, záznam číslo 001232740. In: *Knihovna Akademie věd České republiky* [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/aleph-google/KNA01/00123/27/001232740.html>.

⁸⁷ -u-. *Vdavky Nanyňky Kulichovy. Film a diapositiv*. 1936, **13**(5), 31.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Stiftung preussischer kulturbesitz, ZEFYS, Informační systém pro noviny, Prager Tagblatt. In: *Berlínská státní knihovna* [online]. [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/index.php?id=resource&tx_zefysals_pi3%5Bsword%5D=92648&tx_zefysals_pi3%5Btitle%5D=Prager%20Tagblatt%20%281877-1938%29&L=1.

Článek je pojmenován po samotném filmu, tj. *Die Hochzeit der Nanyinka Kulich*.⁹¹ Byl vydán 25. prosince 1935. Autor text napsal pod zkratkou fa, další informace o něm dohledány nebyly. Tento autor film označil za nenáročný, ovšem v dobrém slova smyslu. Podle něj snímek obsahuje vše, co se publiku líbí. Mluví i o hereckých výkonech. Vedle Járy Kohouta a Růženy Šlemrové chválí Jindřicha Plachtu.

Text je celkově psán v pozitivním duchu. Mluví jen o věcech, které se dle jeho názoru ve filmu povedly, jako režijní práce Slavínského, herecké výkony, kde zmiňuje i výkon Plachty, a hudební složka. Dá se říci, že hereckým výkonům je dáván největší prostor. Ovšem konkrétně přítomnost Plachty autor dále nerozvíjí a je to pro něj téma okrajové.

4.1.1 Shrnutí

Zadané podmínky splňovaly čtyři články a právě ty byly podrobeny analýze. V každém z jednotlivých případů se jednalo o jiné periodikum. Tři byly otištěny v česky psaných časopisech (Film a diapositiv v osvětové práci a ve škole, Filmová politika, Národní osvobození), v jednom případě šlo o německy psané periodikum (Prager Tagblatt).

Jedním z důvěryhodnějších periodik je bezesporu Filmová politika, kde byl otisknut článek *Kritika: Vdavky Nanyinky Kulichovy*⁹², jenž patří k těm obsáhlejšími. Autor v něm pozitivně hodnotí jak práci Slavínského, tak i Plachty. Slavínského díky tomuto filmu vnímá jako vyspělého filmaře, který dává Plachtovi (a jiným hercům) příležitost k dobrým výkonům. Tím pádem by se dalo říci, že Slavínský dává Plachtovi prostor k jeho tvůrčímu procesu. Tento prostor dává i tím, že je ochotný místy upustit od scénáře, nestojí si skálopevně za svým a dává Plachtovi možnost improvizovat. Autor tuto improvizaci vnímá jako kladnou.

Ve článku *Die Hochzeit der Nanyinka Kulich*⁹³ je Plachtův výkon taktéž pozitivně hodnocen. Plachta je zde mezi herci jmenován a vyzdvihnut jako jakýsi

⁹¹ s. Die Hochzeit der Nanyinka Kulich. *Prager Tagblatt*. 25. 12. 1935, **58**(300), 9.

⁹² -gm-. Vdavky Nanyinky Kulichovy. *Filmová politika*. 10. 1. 1936, **2**(1), 2.

⁹³ s. Die Hochzeit der Nanyinka Kulich. *Prager Tagblatt*. 25. 12. 1935, **58**(300), 9.

pozitivní aspekt filmu. Slavínskému se Plachtovo obsazení tedy dle slov tehdejší kritiky vyplatilo.

Je třeba zmínit, že tento názor má i Jaroslav Brož ve svém článku *Duch českého maloměšťáctví*⁹⁴, kde se poměrně ostře vysmívá Slavínskému za jeho filmy pro maloměšťáky. Ovšem jako kladný tah jmenuje přítomnost Jindřicha Plachty, který je dle jeho slov schopný ztvárnění lepších postav. Serióznost celého článku podporuje i skutečnost, že v době vydání článku bylo Národní osvobození uznávaným nezávislým tiskem s mediálním a společenským vlivem.⁹⁵

Neutrální názor byl v článku *Vdavky Nanyňky Kulichovy*⁹⁶, otisknutém v příloze Film a diapositiv v osvětové práci a ve škole. V něm autor hodnotí jak režijní, tak hereckou stránku jako průměrnou.

V případě tohoto filmu bylo předpokládáno, že výkon Jindřicha Plachty a jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude spíše okrajovým tématem, jelikož Plachta ztvárňuje postavu vedlejší a nemá ve filmu velký prostor. Tato teze byla potvrzena, neboť nalezeny byly pouze čtyři články, které byly vhodné pro analýzu, a i v těch byl Plachtovi a jeho spolupráci se Slavínským dán pouze malý prostor. Prostor větší byl tomuto tématu poskytnut v časopise Filmová politika.

⁹⁴ BROŽ, Jan. Duch českého maloměšťáctví. *Národní osvobození*. 29. 12. 1935, **11**(304), 6.

⁹⁵ KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 41. ISBN 978-80-7367-698-8.

⁹⁶ -u-. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Film a diapositiv*. 1936, **13**(5), 31.

5 Uličnice

O rok později od předešlého snímku, v roce 1936, vznikl film s jednoduchým názvem *Uličnice*. Jeho premiéra v kinech je datována na 23. října téhož roku. K natáčení posloužily taktéž ateliéry AB Barrandov, stejně jako u *Vdavek*, ale k pořízení externích záběrů filmaři využili prostředí Karlových Varů. Film vznikl podle stejnojmenné operety Václava Špilara, Karla Tobise a Václava Mírovského. Na samotném scénáři posléze pracovala stejná dvojice jako u předešlého snímku *Vdavky Nanyňky Kulichovy*, tedy Vladimír Slavínský a Otakar Vávra. Kamery se ujal Otto Heller a Ferdinand Pečenka. Architektem filmu byl Štěpán Kopecký a střih měl na starost Jan Kohout, zvukovou složku zajišťoval Josef Zora a složku hudební Jára Beneš. Jelikož byla předlohou opereta, ve filmu se tedy taktéž objevuje nemalé množství písní, jako např. *Tvé oči jsou modré jak chrpy* nebo *Já mám devět kanárů*. Z hlediska žánrového zařazení se dle knihy *Český hraný film II* jedná o komedii.⁹⁷

V roce 1936 získal Vladimír Slavínský a herečka Věra Ferbasová ocenění nazvané „Zlatý štít“ časopisu *Filmová politika*. V témže roce získal Slavínský ještě jednu cenu, a to „Zlatou medaili“ časopisu *Filmový kurýr*.⁹⁸

Filmový děj *Uličnice* se točí okolo mladého děvčete Věry, ztvárněné tehdy začínající herečkou Věrou Ferbasovou. Ta je platonicky zamilovaná do slavného letce Jiřího Mála s tváří herce Jiřího Dohnala a pro svou ztřeštěnou povahu uteče z penzionátu a jede za ním do Karlových Varů. Tam se pomocí svého důvtipu a díky shodě náhod začne vydávat za třináctileté děvčátko ze sirotčince. To si nechal přivést Jiřího strýc, továrník Vydra, herecky ztvárněný Jindřichem Plachtou, aby z něj vychoval patřičnou nevěstu pro svého synovce. Další linkou příběhu je zasnoubení dívky Bessy, dcery Vydrů, s hrabětem Morettim. V této záporné roli bohatého ženicha je zajímavé obsazení Oldřicha Nového, v té době známého především z rolí charismatických milovníků. Toto obsazení doplňuje například František Šásek, František Křištof Veselý či Ladislav Pešek.⁹⁹

⁹⁷ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, s. 375. ISBN 80-7004-090-4.

⁹⁸ Tamtéž, s. 376.

⁹⁹ Tamtéž, s. 375.

Samotná postava Jindřicha Plachty je kladná. Továrník Filip Vydra je dobrosrdečný muž s náležitým smyslem pro humor. Jedná se o vedlejší postavu a předpokládá se tedy, že v novinových textech nebude mít příliš velký prostor.

5.1 Analýza kritik

V seznamu kritik uvedených v katalogu *Český hraný film II*¹⁰⁰ se objevují tři, které se nepodařilo dohledat. Zbylých je celkově 26. Po selekci nevyhovujících pro tuto analýzu zbyly texty, které určitým způsobem komentují, hodnotí výkony Plachty a Slavínského a především jejich spolupráci.

V případě tohoto filmu se předpokládá, že výkon Jindřicha Plachty a jeho společná práce s Vladimírem Slavínským bude spíše okrajovým tématem, jelikož Plachtova postava, Jakub Marvan, je postavou vedlejší a nemá ve filmu velký prostor.

Filmová politika: *Uličnice a její pracovní tempo*

Pražský časopis Filmová politika, s podnázvem „Týdeník hájící čs. filmovou výrobu a kinematografii“, fungoval mezi lety 1934–1937. Vydavatelem byl do roku 1936 J. A. Menčík, poté František Vodička.¹⁰¹ Dle názvu týdeníku by se dalo říci, že se jedná o periodikum zabývající se filmem, a je tedy pro tuto práci vhodnější a informace z něj důvěryhodnější.

Týdeník Filmová politika vydal hned tři články, které jsou pro tuto analýzu vhodné. Prvním, nestarším z nich, je text s názvem *Uličnice a její pracovní tempo*¹⁰². Publikován byl 19. června 1936, tedy přibližně čtyři měsíce před samotnou premiérou filmu. Autor článku se podepsal pouze písmenem -p. Bohužel pro přesnější zkoumání nebylo identifikováno, o koho se jedná.

Text byl sepsán v průběhu tvorby filmu, nehodnotí tedy konečný výsledek, ale zasvěcuje čtenáře do světa natáčení, popisuje interiér, herce aj. Píše o Jindřichu

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Filmová politika. In: *Kramerius* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=4792>.

¹⁰² p. Uličnice a její pracovní tempo. *Filmová politika*. 19. 6. 1936, 2(17), 3.

Plachtovi, kterého popisuje jako významného herce a zmiňuje, že Plachta a herec Jára Kohout se setkali již v předešlém Slavínského filmu jako „*skvělá dvojice z filmu Vdavky Nanynky Kulichovy*“¹⁰³. Je zde tedy Slavínského zvyk k obsazování stejných herců, mezi které patří i Plachta.

Plachtova a Slavínského spolupráce je pouze nastíněna v poznámce o opakovaném obsazení Plachty do dalších Slavínského filmů. Jelikož se jedná o článek předcházející samotný film, nepředpokládá se jeho hodnocení.

Filmová politika: Kritika – Uličnice

Druhý článek týdeníku Filmová politika je nazvaný stroze *Kritika*¹⁰⁴ a jako podnázev je uveden název filmu. Vydáný byl 27. října 1936, tedy několik dnů po oficiální premiéře.

Autorovým podpisem jsou iniciály Z. M. Jedná se překvapivě o ženu – autorkou je Zet Molas (1896–1956). V medailonku ji Jan Křipač představuje jako průkopnici české filmové kritiky, scénáristku, herečku a režisérku.¹⁰⁵ Po natočení filmu *Závěť podivínova* se díky penězům svého manžela, Bohumila Smoly, stala třetí českou filmovou režisérkou. Dále se stala vydavatelkou a hlavní redaktorkou časopisu *Český filmový svět*, jehož zaměření změnila na avantgardní přístup k filmu. Ve světě žurnalistiky a filmu se tedy orientovala velmi dobře. Psala vlastní texty, ve kterých obhajovala avantgardní pozice, ale samotný film striktně nevymezovala proti starším uměleckým druhům.¹⁰⁶

V samotném článku pro periodikum Filmová politika Molas zmiňuje Jindřicha Plachtu v souvislosti s jeho hereckou partnerkou Zdenkou Baldovou a konstatuje veřejný úspěch při jejich manželském hašteření.

Dále mluví o Slavínského práci s herci, tedy i s Plachtou. Podotýká, že režisér nepracuje nikdy náhodně. Podle Molas Slavínský nepíše scénáře proto, aby později u filmování natáčel, co ho zrovna napadne nebo aby naopak herci různě hýbali

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ MOLAS, Zet. Kritika – Uličnice. *Filmová politika*. 27. 10. 1936, 2(26–27), 5.

¹⁰⁵ KŘIPAČ, Jan. Zet Molas. In: *Filmový přehled* [online]. 16. 3. 2016 [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/zet-molas>.

¹⁰⁶ Tamtéž.

s charakterem postavy, popřípadě rozšiřovali svoje promluvy apod. Tím oceňuje Slavínského režijní práci, kdy „*dovede role herců ve svých filmech ohraničit a nenechá je rozběhnout, nebo vláčet filmem [...]*“¹⁰⁷.

Molas Slavínského popisuje jako filmaře, který dává hercům pořádek a pevnou disciplínu, ze které se herec tak snadno nevymkne. Slavínského výhodou je, že o svých rolích má intenzivní představu, které podlehne i herec. Ať začínající, nebo zkušený. Tedy pod Slavínského rukou je Plachta disciplinovaný a jak Molas píše „*ovládnutý*“¹⁰⁸.

Samotný článek je napsán na vysoké úrovni a z textu je patrná znalost filmového prostředí. Čtivě a zajímavě píše o pozitivních stránkách filmu, dále se zaměřuje na Slavínského a jeho režijní vlastnosti. Na závěr se zaměřuje čistě jen na spolupráci Věry Ferbasové a Slavínského. Dále se o Plachtovi již nezmiňuje. Stále by se ale dalo téma spolupráce Slavínského s Plachtou označit jako hlavní, jelikož autorka píše o Slavínském a jeho práci s herci celkově.

Filmová politika: Něco o české filmové veselohře

Posledním z trojice textů periodika Filmová politika je článek s názvem *Něco o české filmové veselohře*¹⁰⁹. Byl otisknut ve stejném čísle Filmové politiky jako článek předešlý, tj. *Uličnice*. Rozdíl je pouze v autorovi. V tomto případě se autora pod zkratkou -a- nepodařilo dohledat.

Celý článek autor uvádí tím, že nejoblíbenější veselohry jsou ty od Slavínského. Popisuje důvody, proč tomu tak je. Podtrhujícím aspektem jsou dle autora herci. Mezi nimi je i Jindřich Plachta, který v tomto filmu hýří vtipy. Autorovo prohlášení, že „*tento film je jistě vyvrcholením jeho dosavadní práce po scénáristické i po režijní stránce*“¹¹⁰, je poměrně odvážné. Spolupráci Plachty a Slavínského se až na malou výjimku článek nevěnuje.

¹⁰⁷ MOLAS, Zet. Kritika – Uličnice. *Filmová politika*. 27. 10. 1936, 2(26–27), 5.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ a. Něco o české filmové veselohře. *Filmová politika*. 27. 10. 1936, 2(26–27), 8.

¹¹⁰ Tamtéž.

Filmový kurýr: *Není třeba přehnané lidovosti*

Následující článek byl otisknut ve dvou periodikách. Původně byl vydán Filmovým kurýrem dne 23. října 1936. O den později ten totožný text vydalo periodikum FTK, celým názvem Filmová tisková korespondence.¹¹¹ V obou případech není autor uveden. Dále se bude text věnovat periodiku, jež otisknulo článek jako první.

Pražský Filmový kurýr, dříve zvaný jako Divadelní a filmové noviny, byl vydáván od roku 1928 šéfredaktorem Jiřím Havelkou. Úřední list svazu kinematografů, jak zní podnázev, zanikl v roce 1944.¹¹²

Samotný článek nese název *Není třeba přehnané lidovosti*¹¹³. Napsán byl v den pražské premiéry filmu formou dialogu mezi redaktorem a režisérem Slavínským. Po úspěchu na venkově klade autor rozhovoru otázky zaměřující se na samotný snímek, herce a ohlasy diváků. U otázky na herecké obsazení mluví Slavínský o Plachtovi jako o všestranném herci. Vyzdvihuje jeho suchý humor a to, jakým neodolatelným způsobem jej prezentuje. To je důvod, proč si ho do role továrníka Vydry vybral.

Autor se na téma herců a především Plachty zaměřil pouze v jedné otázce, proto je spolupráce Slavínského a Plachty okrajovým tématem.

Národní osvobození: *Uličnice*

Periodikum Národní osvobození bylo vydáváno v Praze mezi lety 1924–1948.¹¹⁴ O autorovi článku, jistém v. b., nebyly zjištěny žádné další informace.

Článek s názvem *Uličnice*¹¹⁵ byl vydán 25. října 1935, taktéž v den pražské premiéry. Autor o filmu mluví jako o „lepší, než se všeobecně očekávalo“¹¹⁶.

¹¹¹ Není třeba přehnané lidovosti. *FTK*. 24. 10. 1936, 2(202), 2.

¹¹² PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

¹¹³ Není třeba přehnané lidovosti. *Filmový kurýr*. 23. 10. 1936, 8(43), 4.

¹¹⁴ Národní Osvobození. In: *Moravská zemská knihovna – Digitální knihovna* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:8d2e0c2d-a56d-4e28-99a4-22f16e947aa9>.

¹¹⁵ v. b. Uličnice. *Národní osvobození*. 25. 10. 1936, 12(249), 6.

¹¹⁶ Tamtéž.

Dotýká se i tématu herců, o nichž píše jako o přirozenějších než obvykle. Plachtu řadí k té lepší herecké skupině.

Na úvod je autor pozitivní, mluví o filmu jako o vydařenějším, než se předpokládalo, na závěr je kritický, jelikož dle něj *Uličnice* nepřinesla nic nového do českého filmu. Pár vět autor podotkl na adresu herců, kde zmínil i Plachtu, ovšem téma spolupráce Slavínského s Plachtou je okrajové.

Právo lidu: *Uličnici* režíroval Vladimír Slavínský

Deník zvaný *Právo lidu* vydávala Československá strana sociálně-demokratická od roku 1892 až do 1948.¹¹⁷ Pod zkratkou bž. pod článkem se skrývá Jaroslav Brož. Jak bylo již v práci uvedeno, v případě Jára Brože, jak bývá pod svými texty také uveden, se jedná o předního českého filmového publicistu a kritika předválečného období. Řadil se ke generaci 1927, která do filmu přinesla nový pohled na kinematografii.¹¹⁸ Jeho vědomosti a názory jsou tedy více než relevantní.

Uličnici režíroval Vladimír Slavínský¹¹⁹, tak se jmenuje článek vydaný 25. října 1936. Brož text sepsal stručně a jasně. Své názory nikterak nerozvíjí. O Jindřichu Plachtovi píše jako o výborném a celkově hereckou stránku hodnotí jako slušný průměr. Na závěr poznamenává, že ve filmu absentují hlubší myšlenky či originální nápady.

Co se spolupráce Slavínského s Plachtou týče, vyskytuje se v tomto textu jen minimálně.

5.1.1 Shrnutí

Zadané podmínky splňovalo šest článků, které byly podrobeny analýze. Tři, tedy polovina z nich, pocházely z periodika *Filmová politika*, které bylo již v předchozí kapitole označeno jako jedno z příhodnějších pro tuto práci. Celkově jsou články z tohoto periodika obsáhlejší, nepopisují jen základní informace, ale jdou i do hloubky.

¹¹⁷ *Právo lidu*. In: *Vědecká knihovna Olomouc – Digitální knihovna novin*. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=1060&it=0>.

¹¹⁸ Jaroslav Brož. In: *CDF – Centrum dokumentárního filmu* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.c-d-f.cz/autori/broz-jaroslav>.

¹¹⁹ bž. [Jaroslav Brož]. *Uličnici* režíroval Vladimír Slavínský. *Právo lidu*. 25. 10. 1936, **44**(249), 8.

První z nich, *Uličnice a její pracovní tempo*¹²⁰, vyšel před samotným promítáním. Popisuje spíše průběh natáčení, jakékoli hodnocení filmu by bylo předčasné. Zmiňuje ovšem skutečnost, že Slavínský Plachtu obsadil do svého dalšího filmu. Tento čin, vzhledem k Plachtově výkonu v předešlém filmu *Vdavky Nanyňky Kulichovy*, hodnotí autor pozitivně.

Druhým článkem periodika *Filmová politika* je *Kritika – Uličnice*¹²¹, tedy text od Zet Molas. Vzhledem k periodiku a především etablované autorce textu je tento příspěvek nejhodnotnějším z celé analýzy k tomuto filmu. Jako jediná kritika celé analýzy pojímá spolupráci Slavínského s herci, tedy i Plachtou, jako téma ústřední. Molas se především zaměřuje na Slavínského režijní metody v práci s herci. Slavínský je podle ní režisérem, který ví, co od herců chce, má jasnou představu o jednotlivých postavách a pevně si stojí za scénářem. Tímto se Molas dostává do opozice k autorovi kritiky v předešlé kapitole o filmu *Vdavky Nanyňky Kulichovy*, který vidí Slavínského jako režiséra, který dává hercům v replikách volnost.¹²²

Přímo Vladimír Slavínský mluví o Plachtovi v rozhovoru otisknutém hned ve dvou periodikách.^{123 124} Zdůvodňuje v něm, proč se Plachta řadí k jeho stálým hereckým spolupracovníkům. Zmiňuje jeho všestrannost a humor, jenž se promítl i do role Vydry ve filmu *Uličnice*. Plachtovu postavu hýřící vtípem kritiky hodnotí pozitivně. Jednou z nich je i ta od *Filmové politiky*.¹²⁵

Mezi většinou neidentifikovatelnými autory tvoří výjimku Jaroslav Brož, jehož text nazvaný *Uličníci režíroval Vladimír Slavínský*¹²⁶ se objevil v deníku *Právo lidu*. Tento filmový publicista se ale v tomto případě zdržel rozsáhlé analýzy. Své postřehy píše stručně. Hereckou stránku, kde zmiňuje i Plachtu, hodnotí průměrně.

V případě filmu *Uličnice* bylo předpokládáno, že výkon Jindřicha Plachty a jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude spíše okrajovým tématem. To z toho důvodu, že v případě Plachtova továrníka Vydry jde o postavu vedlejší a nemá ve filmu velký prostor. Tato teze byla pravdivá, neboť bylo nalezeno pouze šest

¹²⁰ p. *Uličnice a její pracovní tempo. Filmová politika*. 19. 6. 1936, 2(17), 3.

¹²¹ MOLAS, Zet. *Kritika – Uličnice. Filmová politika*. 27. 10. 1936, 2(26–27), 5.

¹²² gm. *Vdavky Nanyňky Kulichovy. Filmová politika*. 10. 1. 1936, 2(1), 2.

¹²³ Není třeba přehnané lidovosti. *FTK*. Praha. 24. 10. 1936, 2(202), 2.

¹²⁴ Není třeba přehnané lidovosti. *Filmový kurýr*. 23. 10. 1936, 8(43), 4.

¹²⁵ a. Něco o české filmové veselohře. *Filmová politika*. 27. 10. 1936, 2(26–27), 8.

¹²⁶ bž. [Jaroslav Brož]. *Uličníci režíroval Vladimír Slavínský. Právo lidu*. 25. 10. 1936, 44(249), 8.

článků vhodných pro tuto analýzu a i v těch byl Plachtovi a jeho spolupráci se Slavínským dán ve většině případů pouze malý prostor. Toto téma bylo ústřední pouze v článku od Zet Molas v týdeníku Filmová politika.

6 Advokát chudých

V roce 1941 vznikl Slavínského další snímek – *Advokát chudých*. Ještě téhož roku byl slavnostně uveden do kin, a to dne 2. května 1941. Pro natáčení byly tentokrát využity ateliéry Pragfilm Hostivař a exteriéry byly natočeny převážně v Praze (na Novém Městě, Smíchově, v kostele sv. Apolináře atd.). Prvotní předlohou je stejnojmenné romaneto Jakuba Arbesa a dále také rozhlasová hra Jana Pražáka, která byla taktéž vytvořena podle Arbesova romaneta. Autorkou původního námětu byla Joža Götzová. Tvorby filmového scénáře se ujali Josef Stach a Vladimír Wokoun. Za kameru se postavil Josef Střecha, architektem snímku byl Alois Mecera a střih měl na starost Jan Kohout. Zvukovou složku zastával Stanislav Vondruš a tu hudební František Škvor. Podle knihy *Český hraný film II* je snímek žánrově označen jako drama.¹²⁷

Za velký úspěch filmu se dá pokládat uvedení na IX. MFF v Benátkách v roce 1941. V témže roce už v českém prostředí získal snímek cenu Ministerstva školství a národní osvěty na zlínských Filmových žních. Dále pak III. cenu ministra průmyslu, obchodu a živností společnosti Slaviafilm.¹²⁸

Podle Luboše Bartoška a jeho článku v periodiku Filmový přehled patří *Advokát chudých* k nejlepším filmům režiséra Vladimíra Slavínského.¹²⁹ K tomu ale dodává, že režisérova popularita nebyla vyvolána mimořádně vysokou uměleckou úrovní jeho tvorby, spíše naopak. Většinou se pohybuje na spodním okraji průměru. Tehdejší kritika filmy ostře zamítala, přestože byly komerčně úspěšné. Této linii se *Advokát chudých* vymyká, ať už vážným literárním námětem, nebo ušlechtilou tendencí lásky k chudým a utlačovaným, což Bartošek vnímá jako největší klad filmu.

Ústřední postavu filmu hraje Otomar Korbelář. Představuje Kiliána, v minulosti váženého soudce, který údajně umožnil svému příteli spáchat ve vězení sebevraždu. Tato minulost je jakousi druhou, vedlejší, ovšem neméně důležitou linkou příběhu. Dnes se Kilián jmenuje Kypr a živí se jako pisar v advokátní kanceláři a o své

¹²⁷ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, s. 23. ISBN 80-7004-090-4. 23.

¹²⁸ Tamtéž, s. 24.

¹²⁹ BARTOŠEK, Luboš. *Advokát chudých. Filmový přehled: Měsíčník pro film a video*. 11. 1. 1958, 8(1), X.

minulosti nemluví. Současně se stará o dceru svého zemřelého přítele, Annu Marii, ztvárněnou Lenkou Podhajskou. K tomu všemu pravidelně dochází do hospody „U Hrubiana“, kde chudým poskytuje cenné právní rady. Mezi těmito „klienty“ je i například Jindřich Plachta coby hokynář Marvan. Kypr je u lidí oblíben, ovšem to jen do momentu, než jeho pravé jméno odhalí kavárník Turba, představován Vladimírem Majerem, a přede všemi ho nazve vrahem. Skutečnou pravdu odhalí až postava ztvárněná herečkou Marií Brožovou, tedy paní Rynešová, manželka Kiliánova zemřelého přítele a matka Anny Marie.¹³⁰

V tomto snímku ztvárnil Jindřich Plachta postavu vedlejší, která téměř nezasáhla do hlavní linky příběhu. Hokynář Jakub Marvan se kvůli svým problémům s úřady obrátí s prosbou o pomoc na Kiliána. Ve filmu není vykreslena hlubší charakteristika postavy, nevíme nic o její rodině, minulosti. Ovšem Plachtovi stačil malý prostor, aby se do filmu otiskl a byl s ním spojován nejen u publika, ale i v kritikách a dalších tištěných článcích. Plachta za tuto roli společně s rolí ve filmu *Druhá směna* režiséra Martina Friče získal v roce 1941 národní cenu.¹³¹

6.1 Analýza kritik

Ze všech textů obsažených v seznamu katalogu *Český hraný film II*¹³² věnujících se filmu *Advokát chudých*, se nepodařilo dohledat dva z nich. Dohromady se tedy jednalo o 69 nalezených článků.

V případě tohoto filmu se předpokládá, že výkon Jindřicha Plachty a jeho společná práce s Vladimírem Slavínským bude spíše okrajovým tématem, jelikož Plachtova postava, Jakub Marvan, je postavou vedlejší a nemá ve filmu velký prostor.

¹³⁰ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, s. 23. ISBN 80-7004-090-4.

¹³¹ Tamtéž, s. 24.

¹³² Tamtéž, s. 23.

Filmové listy: *Zrodil se krásný český film*

Filmové listy, periodikum sídlící v Praze, fungovaly mezi lety 1927–1942. Jednalo se o informační noviny o filmu, jejichž vydavatelem byl František Stojánek a zodpovědným redaktorem Theo Paul Matissek. Tento týdeník vydal dva vhodné články.

První z nich byl publikovaný 9. května 1941. Pod příznivým názvem *Zrodil se krásný český film*¹³³ jej napsal V. Mašek, o kterém se nepodařilo dohledat žádné informace.

Obsáhlá kritika je napsaná v pozitivním duchu. Autor chválí režijní práci Slavínského i hereckou práci Plachty. O Plachtovi mluví jako o velkém herci, pro kterého je postava Marvana tou pravou. Zamlouvá se mu, s jakým prostým výrazem ztvárňuje čistého člověka, kterým hokynář Marvan bezesporu je. I pro tuto volbu obsazení je Slavínský pro autora textu veliký režisér.

Mašek *Advokáta chudých* celkově hodnotí jako velký film, který zanechává mohutný dojem. Kromě zmíněných věcí hodnotí autor děj filmu, stavbu a hudbu, a to vše pozitivně. Spolupráci Slavínského s Plachtou se přece jen věnuje pouze okrajově.

Filmové listy: *Advokát chudých*

Ve stejném periodiku se o pár dní později 16. května 1941 objevil článek s názvem *Advokát chudých*¹³⁴, jehož autor se skrývá pod zkratkou -krs- a nepodařilo se o něm však dohledat jiné informace.

Snímek je autorem označen za jeden z nejlepších českých filmů a jeho autora, Slavínského, opěvuje v celé kritice: „*Provedení jest ‚Slavínské‘ od A až do Z, ale v nejlepším smyslu slova. Slavínský si dal opravdu práci, aby zhotovil lidový a přitom hodnotný film.*“¹³⁵ Mezi menšími postavami zhodnotil zejména výkon Plachty, který dle něj exceloval.

V celém článku se autor dále pozastavuje nad výkladem děje, prací scénáristů nebo výkonem hlavních postav. Spolupráce Slavínského s Plachtou je jen okrajovým tématem.

¹³³ MAŠEK, V. *Zrodil se krásný český film*. *Filmové listy*. 9. 5. 1941, **14**(19), 1–2.

¹³⁴ krs. *Advokát chudých*. *Filmové listy*. 16. 5. 1941, **14**(20), 3.

¹³⁵ Tamtéž.

Pressa: V čem vidím úkol režiséra?

Dalším zdrojem je tisková služba Pressa, periodikum aktivní od roku 1929. Tento pražský týdeník vedl František Vodička – novinář se zaměřením na film, herec a taktéž bratr Václava Wassermana, společně se kterým založil právě firmu Pressa.¹³⁶ Fráňa Vodička, jak se mu taktéž přezdívalo, se věnoval ve své novinářské činnosti nejen agentuře Pressa, ale přispíval i do dalších periodik, ze kterých se bude taktéž vycházet, jako např. Filmový kurýr, Kino aj. Z těchto informací je patrné, že v tomto oboru má bohaté zkušenosti, tedy i v případě periodika jde o spolehlivý zdroj.

Přestože je název článku *V čem vidím úkol režiséra?*¹³⁷ zvolen subjektivně, autor v něm není uveden. Datem otištění je 27. březen 1941, tedy zhruba dva měsíce před samotnou premiérou. Podle autora se původně mělo jednat o rozhovor mezi již zmíněným autorem textu a režisérem Vladimírem Slavínským. Hned na úvod ale čtenáři popisuje složitost vedení rozhovoru s tímto režisérem. Reportér začne s otázkou a dál se ke slovu nedostane, neboť Slavínský si pokládá otázky sám. Z možné debaty se tedy stává monolog, jenž je vidět v textu samotném.

Nejprve Slavínský vysvětluje, proč po hercích vyžaduje herecké zkoušky před samotným natáčením: „*Kladu největší důraz na to, aby mí herci opravdu znali svou roli a měli ujasněn svůj vztah ke spoluhráčům.*“¹³⁸ S hercem dokáže o jeho roli mluvit i několik hodin. To ukazuje, jak je pro něj důležitá komunikace s herci a s jakým citem přistupuje k pochopení postav a jejich motivací.

Přestože je hokynář Marvan v tomto filmu postavou vedlejší, mluví Slavínský i o spolupráci s Plachtou. Popisuje jejich sáhodlouhé dialogy, při kterých postavu hokynáře probírali a vytvořili její celou koncepci. Sám režisér rozhodl o tom nechat Plachtu mluvit volně a přirozeně, jak to samotnému herci nejlépe vyhovovalo.

Úkolem režiséra je, dle Slavínského, tvůrčí práce, která se týká výběru tématu, jeho filmového vyjádření jak v prostředí, tak i v lidech. Jde tedy podle něj především o spolupráci s umělci (živými lidmi). Spolupráce Slavínského s Plachtou je zde důležitým tématem.

¹³⁶ FIKEJZ, Miloš. VODIČKA, Fráňa/František. In: *Český film: Herci a herečky* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://libri.cz/database/film/heslo/5746>.

¹³⁷ V čem vidím úkol režiséra?. *Pressa*. 27. 3. 1941, 12(60), 2–3.

¹³⁸ Tamtéž.

Expres: *Arbesův a Slavínského „Advokát chudých“*

Periodikum *Expres*, tzv. List národního souručenství, fungovalo v Praze mezi lety 1925–1941, kdy bylo připojeno k Polednímu listu. Zodpovědným redaktorem byl Alfred Javorin.

Autorem následujícího textu skrývajícího se pod šifrou -jh- by podle tohoto zdroje, mohl být básník a literární kritik Josef Hora.¹³⁹ Článek pod názvem *Arbesův a Slavínského „Advokát chudých“*¹⁴⁰ vyšel 6. května 1941. O čtyři dny později vydalo úryvek z tohoto textu periodikum *Pressa*.¹⁴¹

Podle autora se Slavínský právě tímto filmem vrátil do čela nejúspěšnějších režisérů českých lidových filmů. Snímek oplývá množstvím figurek, z nichž je tou nejvýraznější právě ta Plachtova, tedy živnostník Marvan.

Článek se primárně věnuje hereckým výkonům, ale v první řadě těm hlavním. Plachta a jeho spolupráce s režisérem je okrajovým tématem.

Národní listy: *Dobry film Vladimira Slavínského*

Dalším periodikem jsou pražské Národní listy, které byly fungovali mezi lety 1861-1941.¹⁴²

Článek pod názvem *Dobry film Vladimira Slavínského*¹⁴³ napsal Jan Wenig. Podle *Lexikonu české literatury* jde o kulturního publicistu, spolupracujícího s řadou novin.¹⁴⁴ Za svůj život spolupracoval s řadou novin – vedle Národních listů i s *Venkovem*, *Svobodným slovem* aj.

Jak už název napovídá, článek, ze dne 6. května 1941, se nese v pozitivním duchu. Slavínský hercům ponechal poměrně velkou volnost projevu, což Wenig hodnotí jako dobrý tah. Dále píše o drobnějších figurách, které jsou další předností filmu. V první řadě jmenuje Jindřicha Plachtu a jeho postavu hokynáře. Tu herec ztvárnil dle slov Weniga výtečně, s lehkým vtipem.

¹³⁹ TAUŠ, Karel. *Slovník cizích slov zkratk novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin*. Blansko: Jelínek, 1947, s. 347.

¹⁴⁰ jh. *Arbesův a Slavínského Advokát chudých*. *Expres*. 6. 5. 1941, **15**(104), 3.

¹⁴¹ jh. *Advokát chudých v zrcadle tisku*. *Pressa*. 10. 5. 1941 **12**(90), 2.

¹⁴² Národní listy. In: *Kramerius* [online]. [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=12220&it=0>

¹⁴³ WENIG, Jan. *Dobry film Vladimira Slavínského*. *Národní listy*. 6. 5. 1941, **80**(125), 4.

¹⁴⁴ MERHAUT, Luboš [ed.]. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008, s. 1610. ISBN 978-80-200-1671-3.

V první části textu Wenig píše o režisérovi, přestože s každým dalším dílem rostl, jako o autorovi nenáročných veseloher. V námětu od Arbes vidí autor šanci pro Slavínského vymanit se ze škatulky veseloher. Kladně hodnotí Slavínského záměr ponechat arbesovský styl i obrazově, tedy že zobrazuje ostré naturalistické barvy, ale zároveň drží obraz v polosvětle. Tématu spolupráce Slavínského s Plachtou je věnován opravdu jen malý prostor.

A-Zet: Nový film „Advokát chudých“

Pražské periodikum A-Zet vlastnila akciová společnost Melantrich. Vycházel od roku 1936 do roku 1944 ve dvou vydáních pod tituly A-Zet večerní a ranní. Deník byl připojen k periodiku České slovo, které bylo také jako předchozí Národní listy deníkem Národního souručenství. Šéfredaktorem byl Jaroslav Křemen.¹⁴⁵

Autorem následujícího článku byl Alan František Šulc, jenž se skrýval pod zkratkou AFŠ.¹⁴⁶ Šulc měl v oblasti filmu velké zkušenosti – byl publicistou, pedagogem, novinářem a scénáristou.¹⁴⁷

Článek vyšel 3. května 1941, tedy den po premiéře filmu. O pár dní později byla jeho část otištěna v periodiku *Pressa*.¹⁴⁸ Herecké obsazení je v textu hodnoceno pozitivně. Podle Šulce Jindřich Plachta v roli Marvana skvěle snímek oživil svým lidovým humorem, „*pod nímž cítíme tep ryzího hereckého citu*“¹⁴⁹.

V první řadě autor čtenářům popisuje vznik filmu, pokouší se o lehké srovnání s předlohou, ale vzápětí od toho uniká k celkovému hodnocení. Chválí románové rozvrstvení, prostředí i herecké výkony. Všechny tyto složky podporují dějové napětí, které právě autor článku příznivě hodnotí. Tématem spolupráce Slavínského s Plachtou se Šulc, více než je uvedeno výše, nezabývá.

¹⁴⁵ PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

¹⁴⁶ AFŠ. Nový film Advokát chudých. *A-Zet*. 3. 5. 1941, 5(84), 3.

¹⁴⁷ Alan František Šulc. In: *Filmový přehled* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/129394/a-f-sulc>.

¹⁴⁸ AFŠ. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, 12(90), 2.

¹⁴⁹ AFŠ. Nový film Advokát chudých. *A-Zet*. 3. 5. 1941, 5(84), 3.

České slovo: „Advokát chudých“ režiséra Vladimíra Slavínského

Dalším periodikem je už zmíněné České slovo, vycházející od roku 1907 a v době druhé světové války, tj. od roku 1939, listem Národního souručenství. Vlastníkem byla akciová společnost Melantrich.¹⁵⁰

Článek *Advokát chudých* režiséra Vladimíra Slavínského¹⁵¹ vyšel v uvedeném periodiku 6. května 1941, tj. pár dnů po premiéře. Úryvek z tohoto textu byl později uveden v periodiku Pressa.¹⁵² Autorem článku je Mir. Hrnčíř.

V obsáhlém článku píše o Slavínském jako o člověku, který „[...] *dovede natočit i dobrý lidový film vážnějšího ladění, než jsou jeho známé veselohry*“¹⁵³. Přímo spolupráci Slavínského s Plachtou se věnuje až v druhé části své kritiky, kde hodnotí herecké výkony celkově jako obstojné. Plachtu Hrnčíř vyzdvihuje mezi menšími rolemi. Zmiňuje jeho dobrý charakterní výkon a popisuje ho jako „*člověka až do nejmenších posunků skutečného a živoucího*“¹⁵⁴.

Hrnčíř vnímá snímek jako ukázkou toho, jakou cenu má pro český film dějově pevné libreto. Tím připomíná, že částečně za úspěchem filmu stojí autor předlohy, Jakub Arbes. Dále píše o zásluhách produkční firmy filmu, tedy Elekta-Slavia. Přestože film vnímá jako vydařený, upozorňuje na drobné „*kazy*“ – místy málo mluvný dialog či režijní práci s představitelkou hlavní dívčí role Lenkou Podhajskou. Tématu spolupráce Slavínského s Plachtou se věnuje v menší míře, proto je vnímána jako vedlejší.

Kinorevue: „Advokát chudých“

Pražské týdeník Kinorevue, jehož majitelem i vydavatelem byla Průmyslová knihtiskárna, byl v činnosti od roku 1934 po rok 1944, kdy zanikl. Bedřich Rádl nebo také zkratkovitě Dr. B. R. byl nejen šéfredaktorem Kinorevue, ale také autorem následujícího textu. Ve světě filmu a divadla je jméno Rádl známé. Jde o herce

¹⁵⁰ PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

¹⁵¹ HRNČÍŘ, Mir. Advokát chudých. *České slovo*. 6. 5. 1941, **34**(105), 10.

¹⁵² HRNČÍŘ, Mir. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 2.

¹⁵³ HRNČÍŘ, Mir. Advokát chudých. *České slovo*. 6. 5. 1941, **34**(105), 10.

¹⁵⁴ Tamtéž.

a redaktora, jenž se filmové žurnalistice věnoval průběžně. Prošel novinami jako Filmové listy, Kino a Kinorevue.¹⁵⁵

Článek se jmenuje stroze *Advokát chudých*¹⁵⁶ a byl otištěn 14. května 1941. V rámci Slavínského režijní práce vnímá autor kritiky velký pokrok. Ten vidí v používání typicky filmových výrazových prostředků nebo použití hudby, která dostává filmovou funkci. Dále dal Slavínský Jindřichu Plachtovi rolí hokynáře další příležitost k vytvoření neobyčejně lidské postavy, kterou mohl přidat do svého repertoáru.

Hned v úvodu Rádl upozorňuje na skutečnost, že film se dějově od předlohy ve velké míře liší. Nevnímá to negativně, ve snímku vidí Arbesův rukopis, a to je pro něj dostačující. Kladně hodnotí prostředí filmu, práci kamery a celkově o technické stránce píše jako o vysoko nad obvyklou úrovní. Téma spolupráce Slavínského s Plachtou je v tomto případě velmi okrajové.

ČFZ: „Advokát chudých“

Pod zkratkou ČFZ se skrývá odborný časopis pro kinematografii, přesněji Český filmový zpravodaj. Toto pražské periodikum fungovalo mezi lety 1921–1942. S týdeníkem je spojeno jméno Quido E. Kujal, jenž je jeho majitelem, vydavatelem i šéfredaktorem. Tato všestranná osobnost je navíc i filmovým novinářem, spisovatelem a scenáristou. Svou kariéru začínal v Národních listech v rubrice *Co nového v českém filmu a Z filmového světa*. Dne 26. února 1921 založil svůj vlastní týdeník Český filmový zpravodaj.¹⁵⁷

Tento filmový novinář je autorem i následujícího článku pojmenovaného názvem filmu, tedy *Advokát chudých*¹⁵⁸. Vydaný byl dne 17. května 1941. Kujal v objemné kritice vnímá snímek jako mimořádně přínosný pro český film, neboť se jedná o „skutečné obrácení Vladimíra Slavínského a celé jeho dosavadní filmové tvorby ve zvukovém filmu“¹⁵⁹. Autor ve filmu vidí i stopy Slavínského dřívější tvorby

¹⁵⁵ PETIŠKOVÁ, Ladislava. Rádl, Bedřich. In: *Česká divadelní encyklopedie* [online]. 2017 [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/R%C3%A1dl,_Otto.

¹⁵⁶ RÁDL, Bedřich. Advokát chudých. *Kinorevue*. 14. 5. 1941, 7(39), 254–255.

¹⁵⁷ MALINOVÁ, Helena. *Kujal Quido Emil (1894–1970)* [online]. Hradištsko pod Medníkem: Národní filmový archiv, 2003 [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://nfa.cz/wp-content/uploads/2014/12/Kujal-Quido-Emil.pdf>.

¹⁵⁸ KUJAL, Q. E. Advokát chudých. ČFZ. 17. 5. 1941, 20(10), 3–5.

¹⁵⁹ Tamtéž.

– mluví o sentimentu či laciné konvenční efektnosti, tedy o tom, co vnímá jako zátěž jeho předchozích snímků. Pozitivně zhodnotil Slavínského práci s rytmem, který udržel až do konce snímku a nevybočil.

Dále ocenil, jakou přísnou pozornost věnoval režisér hereckým výkonům. Je cítit, s jakou péčí pracoval s jednotlivými postavami, u kterých stále zdokonaloval jednotlivé scény a pracoval s jejich dynamikou. I ke komparzu přistupoval jako k představiteli různých rolí. Výběr herců, jak nových, tak stálých, je Kujalem kladně hodnocen. Výkonu Jindřicha Plachty se Kujal věnuje poměrně solidně, přestože se ve filmu jedná o malou figuru. Jeho výkon je neodolatelný, autor poznamenává, že tento herec nikdy nic nezkazí. Právě Plachtova role ještě více zesiluje dobrosrdečnost hlavní postavy doktora Kypra, ztvárněného Otomarem Korbelářem.

Z textu je vidět Kujalova nelibost ke Slavínského předchozím snímkům. A právě *Advokát chudých* je jakýmsi impulzem toho, že se Slavínský vydal správným směrem tvorby. Dále v kritice srovnává film s předlohou od Arbese. Hereckými výkony se autor zabývá poměrně důkladně, jelikož právě hodnocení herců zabírá největší část kritiky. Konkrétně výkonem Jindřicha Plachty se zabývá překvapivě hned mezi prvními. Vnímá tedy postavu hokynáře jako důležitou. Přesto není téma spolupráce Slavínského s Plachtou ústředním tématem, ale vedlejším.

6.1.1 Shrnutí

V případě filmu *Advokát chudých* bylo nalezeno 69 zápisů. Po selekci zůstaly kritiky, které určitým způsobem komentují, hodnotí výkony Plachty a Slavínského a především jejich vzájemnou spolupráci. Tyto podmínky splnilo 9 článků a právě ty byly podrobeny analýze. Dva z nich pocházely z Filmových listů, zbylé články byly otištěny v různorodých periodikách (A-Zet, ČFZ, České slovo, Expres, Kinorevue, Národní listy, Pressa).

Článek, jenž se spolupráci Slavínského s Plachtou věnoval nejvíce, je bezesporu text *V čem vidím úkol režiséra?*¹⁶⁰. Periodikum Pressa je také díky vedení Františka Vodičky důvěryhodným zdrojem. Samotný článek je specifický svojí formou. Mluví v něm sám režisér Slavínský a celkově tímto textem ukazuje, jak je pro něj důležitá komunikace s ostatními členy štábu, v tomto případě herci, a s jakým citem

¹⁶⁰ V čem vidím úkol režiséra?. *Pressa*. 27. 3. 1941, 12(60), 2–3.

přistupuje k pochopení postav a jejich motivací. Slavínský dále popisuje i svou spolupráci s Plachtou. Společně vytvořili postavu Marvana. Režisér navíc Plachtovi nechal volnost v mluveném projevu. Tento režijní pokus o co nejpřirozenější zlidštění postavy hokynáře se Slavínskému dle většiny kritik zdařil.

Důkazem toho je i článek Filmových listů *Zrodil se krásný český film*¹⁶¹, který je celkově psán v pozitivním duchu. Autor chválí režijní práci Slavínského i hereckou práci Plachty. Postava hokynáře je pro herce tou pravou. Tato a ostatní kritiky se tématu spolupráce Slavínského s Plachtou nevěnují již v takové míře.

Dle článku¹⁶² bulvárního tisku *Expres*, právě snímek *Advokát chudých* vrátil Slavínského do čela nejúspěšnějších režisérů českých lidových filmů. Z velkého množství malých rolí jmenuje autor Plachtova hokynáře, který díky Plachtově hereckému umu vyčnívá.

Podobně o Plachtově výkonu píše i Wenig, autor článku periodika *Národní listy*.¹⁶³ Film hodnotí pozitivně a ztvárnění Plachtovy postavy vnímá jako jednu z předností filmu. Dalším kladem filmu je podle Weniga skutečnost, že Slavínský hercům ponechal poměrně volnost projevu.

Ve stručném článku periodika *A-Zet* je vyzdvihnout především výkon Jindřicha Plachty.¹⁶⁴ Alan František Šulc jej popisuje jako skvělý především proto, jak jej Plachta oživil svým lidovým humorem. V tomto případě je představitelem malé, přesto výrazné role. Velmi podobně o Plachtovi píše i Hrnčíř v článku periodika *České slovo*.¹⁶⁵

Pozitivní vlnu ohlasů na herecký výkon Plachty nepřerušil ani Bedřich Rádl. Ten ve své kritice oceňuje Slavínského čin obsadit Jindřicha Plachtou do role hokynáře, neboť mu touto rolí věnoval další příležitost k vytvoření neobyčejně lidské postavy, kterou mohl přidat do svého repertoáru.¹⁶⁶

¹⁶¹ MAŠEK, V. Zrodil se krásný český film. *Filmové listy*. 9. 5. 1941, **14**(19), 1–2.

¹⁶² Jh. Arbesův a Slavínského *Advokát chudých*. *Expres*. 6. 5. 1941, **15**(104), 3.

¹⁶³ WENIG, Jan. Dobrý film Vladimíra Slavínského. *Národní listy*. 6. 5. 1941. **80**(125), 4.

¹⁶⁴ AFŠ. Nový film *Advokát chudých*. *A-Zet*. 3. 5. 1941, **5**(84), 3.

¹⁶⁵ HRNČÍŘ, Mir. *Advokát chudých*. *České slovo*. 6. 5. 1941, **34**(105), 10.

¹⁶⁶ RÁDL, Bedřich. *Advokát chudých*. *Kinorevue*. 14. 5. 1941, **7**(39), 254–255.

Kritici ve svých textech pozitivně hodnotí režijní práci Slavínského. V několika článcích je obsahově řečeno téměř to stejné. Snímek *Advokát chudých* by se dal považovat za Slavínského reprezentační vizitku a do té doby jeho nejlepší film. Právě díky tomuto snímku se stal velkým režisérem. Takto nebo alespoň podobně ve svých kritikách mluví novinář krs.¹⁶⁷, Bedřich Rádl¹⁶⁸ nebo už zmíněný Mašek v článku *Zrodil se krásný český film*¹⁶⁹.

Podobně hovoří i Kujal ve svém článku *Advokát chudých*¹⁷⁰. Přestože ve filmu vidí stopy Slavínského dřívější tvorby, o které novinář píše s určitou nevolí, film vnímá jako obrat režisérovy tvorby k lepšímu. Chválí jeho precizní práci s herci, kdy s nimi rozebírá jejich postavy do detailu a společně pracují na jejich charakteru. Plachtův výkon Kujal popisuje jako neodolatelný. Líbí se mu Slavínského záměr skrze Plachtovu postavu ještě více zesílit dobrosrdečnost hlavní postavy doktora Kypra.

Celkově jsou kritiky tohoto filmu velmi příznivé. Pozitivně hodnotí jak práci Slavínského, tak Plachty. U herce je především oceněno, jak dobře se i s tak malým prostorem dokázal vrýt do paměti diváků. Svoji zásluhu na tom má i režisér Slavínský, který, jak sám uvedl, se zvláště hercům pečlivě věnuje.¹⁷¹ Na jednotlivých postavách společně pracují a tvarují je do hloubky. To v případě Plachty kritika zvláště oceňuje.

V případě tohoto filmu bylo předpokládáno, že výkon Jindřicha Plachty a jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude spíše okrajovým tématem, jelikož Plachta ztvárňuje postavu vedlejší a nemá ve filmu velký prostor. Tato teze byla pravdivá, neboť bylo nalezeno pouze devět článků, které byly vhodné pro tuto analýzu, a i v těch byl Plachtovi a jeho spolupráci se Slavínským dán pouze malý prostor.

¹⁶⁷ krs. *Advokát chudých. Filmové listy*. 16. 5. 1941, **14**(20), 3.

¹⁶⁸ RÁDL, Bedřich. *Advokát chudých. Kinorevue*. 14. 5. 1941, **7**(39), 254–255.

¹⁶⁹ MAŠEK, V. *Zrodil se krásný český film. Filmové listy*. 9. 5. 1941, **14**(19), 1–2.

¹⁷⁰ KUJAL, Q.E. *Advokát chudých. ČFZ*. 17. 5. 1941, **20**(10), 3–5.

¹⁷¹ V čem vidím úkol režiséra?. *Pressa*. 1941, **12**(60), 2–3.

7 Nebe a dudy

Snímek režiséra Vladimíra Slavínského *Nebe a dudy* vznikl v roce 1941 a premiérově byl uveden do kin 31. října téhož roku. Výrobcem a následným distributorem byla společnost Lucernafilm. Autory původního námětu jsou Jaroslav Mottl a František Vlček, který je zároveň i autorem scénáře. Kamery se ujal Ferdinand Pečenka a střihu Jan Kohout. Architektem filmu je Jan Zázvorka, pod hudbou je podepsán dirigent a hudební skladatel Josef Dobeš. Lidové písně ve filmu, jako *Nám je to jedno*, *Loučení, loučení*, *Namluvil si malý rajteráček*, *Tovačov, Tovačov*, vycházejí z úst bratrů Blahníků, Lumíra a Jiřího.¹⁷²

Z hlediska žánru je film označován dle katalogu *Český hraný film II* jako komedie.¹⁷³ Samotný režisér dal snímku podtitul „tragikomedie“ a v té době byl hned v několika publikacích dotazován, proč tak učinil. V týdeníku *Kinorevue* v rámci článku *Režiséři o své práci*¹⁷⁴ je vytištěn výrok, ve kterém vysvětluje, že tento čin neměl pouze jeden důvod. Ten hlavní se ale týkal obsazení Jindřicha Plachty, kdy se Slavínský obával, aby herec nebyl posuzován, vzhledem k jeho minulým rolím, jen jako komik.

Jednoduchý děj je postaven především na postavách, jejich vykreslení a následném ztvárnění. Hlavních rolí se ujal Jaroslav Marvan, jako bohatý továrník Rudolf Bartoš, vzteklý a přísný hypochondr, a Jindřich Plachta coby Bartošův pravý opak – chudý, avšak dobrosrdečný a laskavý skalák Fábera. Děj se naplno rozvine poté, co se tyto dva diametrálně odlišné světy protnou a Bartošovi coby postrachu všech svých zaměstnanců se pod Fáberovým vlivem začne zásadně měnit pohled na svět. Ve vedlejších rolích můžeme vidět Slavínského herecké stálice. Do filmu obsadil kromě výše zmíněných Antonii Nedošinskou, Raoula Schránila nebo Františka Filipovského. Na druhou stranu se ve filmu objeví i v té době neznámé tváře jako Jana Romanová v roli Fáberovy dcery Anči nebo dvojčata Lumír a Jindřich Blahníkovi.¹⁷⁵

¹⁷² URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, s. 215. ISBN 80-7004-090-4.

¹⁷³ Tamtéž, s. 216.

¹⁷⁴ Režiséři o své práci. *Kinorevue*. 12. 11. 1941, 7(13), X.

¹⁷⁵ Tamtéž.

Nyní se již dostáváme k samotné roli Jindřicha Plachty, který ve zmiňovaném snímku *Nebe a dudy* ztvárnil postavu Antonína Fábery. Plachtův herecký výkon výstižně shrnul Emil Vachek, český prozaik, zakladatel české detektivky: „*On dal filmu tu neodolatelnou atmosféru jímavé lidskosti a on vytvořil tak úžasně slohovou postavu človíčka z lidu, lamače kamene, s jeho jímavou prostostí, nemotorností, s jeho naprostým nezájmem o herecké efekty. Řekl bych, že poprvé tu byl věrně, poutavě a neskonale dojmavě zachycen jistý zajímavý druh českého dělníka. Zachycen? Ne – prožit.*“¹⁷⁶

Film byl komisí uznán jako kulturně výchovný film a mládeži přístupný. Při schvalovacím promítání bylo tvůrcům vyjádřeno uznání. Vyzdvihnout byl taktéž výkon Jindřicha Plachty. Podle komise získal oprávněně národní cenu za herecké výkony v jeho dosavadních filmech.¹⁷⁷

7.1 Analýza kritik

Je třeba uvést, že v seznamu obsaženém v katalogu *Český hraný film II* se nepodařilo pod heslem filmu najít pouze jednu recenzi.¹⁷⁸ Dohromady se jednalo o 41 nalezených kusů.

V případě tohoto filmu se předpokládá, že výkon Jindřicha Plachty a jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude ústředním tématem, jelikož Plachta ztvárňuje postavu hlavní a ve filmu má poměrně velký prostor.

Filmový kurýr: *Tragikomedie „Nebe a dudy“*

Pražský týdeník Filmový kurýr byl vydáván již od roku 1928. Pozici šéfredaktora plnil Jiří Havelka. Úřední list svazu kinematografů, jak zní jeho podnázev, zanikl v roce 1944. V souvislosti s filmem *Nebe a dudy* poslouží k analýze tři jeho následující články.

¹⁷⁶ DVOŘÁK, Antonín. *Jindřich Plachta*. Praha: Orbis, 1962, s. 56.

¹⁷⁷ Cimbura a Nebe a dudy. *Národní práce*. 26. 10. 1941, 2(295), 11.

¹⁷⁸ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998, s. 215 ISBN 80-7004-090-4.

Autorem prvního z nich, *Tragikomedie „Nebe a dudy“*¹⁷⁹, je Zdeněk Kolbaba, o kterém dále nebyly nalezeny žádné informace. Jeho článek byl vydán 15. srpna 1941, tedy dva měsíce před oficiální premiérou.

Autor kritiky uvádí jako hlavní důvod úspěchu pečlivé obsazení hlavních dvou představitelů. Nejen že mezi nimi správně fungovala chemie, ale zároveň dokázali fungovat jako samostatné, zcela jiné typy. V případě Jindřicha Plachty jde o krásný typ prostého člověka, tedy dobráka se srdcem na dlani, jenž nedovede nikomu ublížit, tak ho alespoň vidí Zdeněk Kolbaba: „*Kolik prostého lidství dovede vložit do každého slova, do každého náznaku i do každé role.*“¹⁸⁰ V řadě filmů, jak píše Kolbaba, byl Plachta divákům předkládán jako komik. Vladimír Slavínský dává v tomto snímku Plachtovi příležitost ukázat se jako všestranný herec, nejenom jako herec komických rolí.

Celkově Kolbaba kladně hodnotí dobře stavěný scénář i herecké výkony jak ve vedlejších, tak v hlavních rolích. Spolupráce Slavínského s Plachtou je v tomto článku podstatným, nikoliv ústředním tématem.

Filmový kurýr: „Nebe a dudy“

Druhý článek periodika Filmový kurýr se jmenuje *Nebe a dudy*.¹⁸¹ Oproti předešlému textu byl vydán až 7. listopadu 1941, tedy po filmové premiéře.

Neznámý autor pod zkratkou mir. podotýká, že film byl vydán po úspěchu *Advokáta chudých*, a tím pádem na něj byla kladena velká očekávání. Již z výroku „*patří k nejpozoruhodnějším filmům z dosavadní české tvorby*“¹⁸² je patrné, že tato očekávání snímek splnil. Zidealizované postavy nevnímá jako negativum, spíše dle slov autora „*postavy dýchají skutečnou životností a opravdovostí*“¹⁸³.

Jako pozitivní stránky filmu uvádí přesvědčivou režii a především herecké výkony, které mají na úspěchu snímku velký podíl. Zvláště vyzdvihuje herectví Jindřicha Plachty, který plasticky a detailně vykreslil postavu skalníka Fábery. Dal jí prostá gesta a životnost výrazu „*jak v grotesknosti, tak v tragice udřeného, ale smířeného a zdravou filosofií ozbrojeného poctivce*“¹⁸⁴.

¹⁷⁹ KOLBABA, Zdeněk. Tragikomedie Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 15. 8. 1941, 13(33), 6.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ mir. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 7. 11. 1941, 13(45), 3.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

Na závěr autor film hodnotí jako přesvědčivý a působivý počín, což vnímá jako zásluhu režiséra Slavínského. Spolupráce Plachty a Slavínského je v tomto případě tématem vedlejším.

Filmové listy: „*Nebe a dudy*“ – *Nový film režiséra Slavínského před dokončením*

Pražské periodikum Filmové listy fungovalo mezi lety 1927–1942. Jednalo se o informační noviny o filmu. Vydavatelem byl František Stojánek a zodpovědným redaktorem Theo Paul Matissek. Tento týdeník vydal k filmu *Nebe a dudy* dva vhodné články.

První z nich má název *Nebe a dudy – Nový film režiséra Slavínského před dokončením*¹⁸⁵, ze kterého je zřejmé, že byl vydán ještě v době natáčení, přesněji 25. července 1941. Autorem článku je Václav Mašek, který celou recenzi napsal v pozitivním duchu. Po zkratkovitém představení filmových tvůrců se autor zaměřuje na přítomnost Jindřicha Plachty jakožto jednoho z hlavních představitelů filmu. V první řadě chválí Slavínského výběr herce pro roli Fábery: „[...] našel by se mezi našimi filmovými umělci sotva vhodnější a šťastnější představitel nad Jindřicha Plachtu“¹⁸⁶.

Na závěr doporučuje čtenářům dát snímku šanci. Nehodnotí ho, neboť, jak už bylo zmíněno, natáčení bylo ještě v procesu. Přesto je tento článek jeden z prvních, který předpovídal filmu *Nebe a dudy* úspěch. Samotná spolupráce Slavínského s Plachtou byla tématem vedlejším.

Filmové listy: „*Nebe a dudy*“

Naopak druhý článek Filmové listy vydaly až po premiéře filmu. Pod jednoduchým názvem *Nebe a dudy*¹⁸⁷ jej napsal neznámý autor se zkratkou -krs.-.

V první řadě je oceněno prokreslení filmových postav. Režisér Slavínský dle názoru autora textu šel tentokrát do hloubky a zvláště povahu Plachtovy postavy, jeho život a názory prokreslil do detailů. Tuto propracovanost poté podpořil svým výkonem Plachta. Jeho obsazení bylo hodnoceno nadmíru kladně. Podle autora článku je Jindřich Plachta pro postavu skaláka jako stvořen.

¹⁸⁵ MAŠEK, V. *Nebe a dudy – nový film režiséra Slavínského před dokončením. Filmové listy*. 25. 7. 1941, **14**(29–30), 3.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ krs. *Nebe a dudy. Filmové listy*. 7. 11. 1941, **14**(45), 3.

Celkově je článek poměrně stručný. Ve svém obsahu se autor krátce věnoval jak námětu, tak hereckým výkonům. Téma spolupráce Slavínského s Plachtou je v tomto případě opravdu okrajové.

A-Zet: *Plachtův dělník Fábera*

Dalším periodikem bylo pražské A-Zet. Vlastnila jej akciová společnost Melantrich. Vycházel od roku 1936 do roku 1944 ve dvou vydáních pod tituly A-Zet večerní a ranní. Deník byl připojen k periodiku České slovo, které bylo taktéž jako předchozí Národní listy deníkem Národního souručenství. Šéfredaktorem byl Jaroslav Křemen.¹⁸⁸

Autorem následujícího článku je Alan František Šulc, zkratkovitě AFŠ. Tento novinář, scénárista, publicista a pedagog měl v oblasti filmu velké zkušenosti.¹⁸⁹ Podle názvu článku *Plachtův dělník Fábera*¹⁹⁰ je jasné, že se bude primárně zaměřovat na jednoho z dvojice hlavních představitelů filmu. Vydání textu je datováno na 28. říjen 1941, tedy dva dny před oficiální pražskou premiérou.

Šulc připomíná, že figurkář, jak herce Jindřicha Plachtu označuje, byl letos, tj. roku 1941, odměněn národní cenou jako vynikající filmový představitel drobného českého člověka. Podle něj se v postavě Fábery „*projevuje plnokrevnost a bezprostřednost Plachtova hereckého projevu, zbaveného každé strojenosti a výrazové okázalosti*“¹⁹¹.

Dále autor zmiňuje, že důvodem, proč dal Slavínský snímku *Nebe a dudy* podtitul tragikomedie, byl nejspíše Jindřich Plachta a obava, aby nebyl milně považován jen za komického herce. To je ale dle názoru autora textu zbytečné, neboť „*Plachtova komika není a nikdy nebyla (pokud to nechtěli sami autoři) samoučelná*“¹⁹². Hercův humor má přísné logické opodstatnění a je znakem života jeho postav.

¹⁸⁸ PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.

¹⁸⁹ Alan František Šulc. In: *Filmové přehledy* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/129394/a-f-sulc>.

¹⁹⁰ ŠULC, Alan František. *Plachtův dělník Fábera*. A-Zet. 28. 10. 1941, 5(208), 4.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

Následuje odstavec, ve kterém se Šulc pokouší o srovnání herectví Plachty a Vlasty Buriana. Oproti Burianově čilosti a vynalézavosti je Plachta ve svém herectví až „*biblicky prostý*“¹⁹³. Ke konci textu padne prohlášení, že bude vždy méně komikem než Burian, jelikož se zaměřuje na celého člověka, na jeho nitro a osud. Dále se Šulc pozastavuje nad rozhodnutím Slavínského obsadit Plachtu do hlavní role. Tento pokus hodnotí jako pozitivní a předpovídá Plachtově výkonu velký divácký ohlas. Ve filmu se ukazuje, jak snadno dokáže dobrý charakterní herec, jakým Plachta nepochybně je, zatlačit do pozadí i milenecké hvězdy. Spolupráce Slavínského s Plachtou je tomto případě tématem celého článku.

Filmový svět: *Z pražských kin*

Periodikum Filmový svět otisklo dne 31. října 1941 článek nazvaný *Z pražských kin*¹⁹⁴. Neznámý autor se v něm věnuje pražským premiérám.

První polovinu článku věnuje filmu *Nebe a dudy*, v jehož případě píše o velkém úspěchu. Vyzdvihuje výpravu a zejména herecké obsazení filmu. V případě Jindřicha Plachty vyzdvihuje fakt, že se jednalo o roli hlavní, která „*byla důkazem neobyčejných hereckých schopností tohoto herce*“¹⁹⁵. Plachtův výkon hodnotí jako nadprůměrný. Dále se autor pozastavuje nad tím, že ve filmu není nic tragického, přestože je nazván tragikomedii. Vzájemná spolupráce Slavínského s Plachtou je zde okrajovým tématem.

Lidové listy: „*Nebe a dudy*“

Lidové listy vycházely mezi lety 1922–1945 a od roku 1939 byly deníkem Národního souručenství. Šéfredaktorem byl až do roku 1943 Jan Scheinost. Jedná se o českého žurnalistu a spisovatele, taktéž redaktora Lidových novin.¹⁹⁶

Samotný článek pojmenovaný podle filmového názvu *Nebe a dudy*¹⁹⁷ byl otisknut dne 2. listopadu 1941. Jeho autorem byl Emil Kačírek.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ *Z pražských kin. Filmový svět*. 31. 10. 1941, (7–8).

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ DOLENSKÝ, Antonín. *Kulturní adresář ČSR: biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníků*. Praha: Josef Zeibrlich, 1934, s. 397.

¹⁹⁷ KAČÍREK, Emil. *Nebe a dudy. Lidové listy*. 2. 11. 1941, **19**(259), 8.

Hned v úvodu obsáhlého textu Kačírek polemizuje nad důvody, jež vedly Slavínského k vytvoření právě takového filmu, jakým *Nebe a dudy* jsou. Podle něj existovaly důvody dva. Tedy zachytit svět práce a jakási režisérova touha zobrazit vyvážení životních nerovností a protikladů.

Postava Jindřicha Pachtu, tj. Antonín Fábera, je oním představitelem pracujícího člověka. Postava je popisována jako „*životem ztuzené chlapisko, jehož mozolné odolnosti je třeba nejen jako krunýře k tvrdé práci vrtače ve skále, ale též jako drsné slupky, která chrání tím měkčí a ušlechtilejší vnitřek*“¹⁹⁸. Jindřich Plachta je jmenován jako jeden z kladů filmu. Dokázal ve Fáberovi vykreslit člověka s drsnými tituly (momenty, kdy oslovuje své synovce jako „chlapy“) a zároveň s jemným vyjadřováním a jednáním.

Vladimír Slavínský se snažil postavám vštípit mravní poslání, což Kačírek vnímá jako hlavní přínos českému filmu ze strany Slavínského. Celkově je jeho spolupráce s Plachtou hlavním tématem článku.

ČFZ: „*Nebe a dudy*“

ČFZ neboli Český filmový zpravodaj sloužil jako odborný časopis pro kinematografii. V provozu byl mezi lety 1921–1942. S týdeníkem je spojeno jméno Quido E. Kujal, jenž byl jeho majitelem, vydavatelem i šéfredaktorem. Kujal je i autorem následujícího článku s názvem *Nebe a dudy*¹⁹⁹, který vyšel 15. listopadu 1941.

Kujal poukazuje na prostý a místy až naivní námět a příliš idealizovaný příběh, který má diváka především pobavit. Taktéž hodnotí postavy, které ve skutečném životě podle něj neexistují. Zároveň ale zmiňuje scénář, který pozoruhodně vykresluje povahy hlavních dvou postav, jejich životy a názory. Slavínský všechny tyto zajímavé detaily zkušeně propracoval a s pomocí herců je převedl do filmu. Plachtu s Marvanem Kujal popisuje jako skvělé duo.

Ovšem hlavním pozitivem filmu je ukázka pracujícího člověka se všemi jeho radostmi a strastmi. Téma spolupráce Slavínského s Plachtou je v tomto případě spíše vedlejší.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ KUJAL, Q. E. *Nebe a dudy*. ČFZ. 15. 11. 1941, 20(20), 5.

7.1.1 Shrnutí

Osm článků splňovalo zadané podmínky a právě ty byly podrobeny analýze. V případě dvou periodik (Filmové listy a Filmový kurýř) se jednalo vždy o dva vydané články. V ostatním případech šlo o jiné periodikum (A-Zet, ČFZ, Filmový svět, Lidové listy).

Spolupráci Slavínského s Plachtou se v největší míře věnuje článek Alana Františka Šulce, který se primárně zaměřuje na Jindřicha Plachtu a jeho postavu Fábery.²⁰⁰ Kladně hodnotí Slavínského rozhodnutí obsadit Plachtu do hlavní role. Stejný názor sdílí i Mašek, autor článku *Nebe a dudy*²⁰¹, který by si v postavě Fábery nedokázal představit jiného herce.

Dále si Šulc pohrává s myšlenkou, že podtitul tragikomedie dostal film právě kvůli Plachtovi. Údajně proto, aby nebyl považován jen za komického herce.

Tuto myšlenku podporuje i autor článku v periodiku Filmový kurýř.²⁰² Autor Kolbaba vidí hlavní důvod úspěchu především v obsazení hlavních dvou postav a jejich vzájemné chemii a zároveň v tom, že dokázali fungovat samostatně jako úplně jiný typ. Jindřich Plachta zde vytváří krásný typ prostého člověka a dobrosrdečného dobráka. Kolbaba dříve vnímal Plachtu spíše jako komického herce. To se pro něj tímto filmem mění. Slavínský dává filmem Plachtovi příležitost ukázat se jako všestranný herec.

Dalším textem, který spolupráci Slavínského s Plachtou věnuje ve svém obsahu velký prostor, je článek v Lidových listech.²⁰³ Jindřicha Plachtu autor vnímá jako jeden z hlavních kladů filmu. Stejně o Plachtovi smýšlí i autor článku *Nebe a dudy*.²⁰⁴ Ten chválí herecké výkony celkově, ale z nich vyzdvihuje právě ten Plachtův. V článku periodika Filmový svět je hercův výkon dokonce označen jako nadprůměrný.²⁰⁵

²⁰⁰ ŠULC, Alan František. Plachtův dělník Fábera. *A-Zet*. 28. 10. 1941, **5**(208), 4.

²⁰¹ MAŠEK, V. Nebe a dudy – Nový film režiséra Slavínského před dokončením. *Filmové listy*. 25. 7. 1941, **14**(29–30), 3.

²⁰² KOLBABA, Zdeněk. Tragikomedie Nebe a dudy. *Filmový kurýř*. 15. 8. 1941, **13**(33), 6.

²⁰³ KAČÍREK, Emil. Nebe a dudy. *Lidové listy*. 2. 11. 1941, **19**(259), 8.

²⁰⁴ mir. Nebe a dudy. *Filmový kurýř*. 7. 11. 1941, **13**(45), 3.

²⁰⁵ Z pražských kin. *Filmový svět*. 31. 10. 1941, (7–8), X.

Nijak zvlášť se nevymyká ani názor článku ve Filmových listech.²⁰⁶ Podle autora je ve filmu jasné vidět úspěšná spolupráce režiséra s hercem, neboť Slavínský vytvořil propracovanou postavu a druhá půlka práce záležela na Plachtovi. Ten postavu Fábery dostal a přes ni mohl ukázat svůj herecký um.

Precizní režijní práci Slavínského oceňuje i Q. E. Kujal v článku *Nebe a dudy*.²⁰⁷ Slavínský podle něj detailně propracoval povahy hlavních dvou postav a s pomocí herců je převedl do filmu.

O filmu kritiky mluví jako o snímku, jenž zachycuje svět práce. Postava Fábery je prototypem pracujícího člověka.²⁰⁸ Tato ukázka pracujícího člověka se všemi jeho radostmi a strastmi je podle Kujala hlavním pozitivem filmu.²⁰⁹

Po úspěchu Slavínského předchozího filmu *Advokát chudých* se na snímek *Nebe a dudy* kladly vysoké nároky. Ty se dle většiny kritik podařilo splnit. Většina z nich je psána v pozitivním duchu. Všechny analyzované označují herecký výkon Jindřicha Plachty za jeden z hlavních kladů filmu.

Jediné negativum bylo z iniciativy Kujala, který poukazuje na prostý a místy až naivní námět a příliš idealizovaný příběh, který má diváka především pobavit.²¹⁰ Stejně hodnotí postavy, které ve skutečném životě podle něj neexistují.

V případě tohoto filmu bylo předpokládáno, že výkon Jindřicha Plachty a jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude ústředním tématem, jelikož Plachta ztvárňuje postavu hlavní a ve filmu má poměrně velký prostor. Tato teze nebyla zcela naplněna. V případě dvou kritik se skutečně o jednalo o hlavní téma textu. U dalších to ovšem tak nebylo. Oproti předešlým kapitolám (*Vdavky*, *Uličnice*, *Advokát chudých*), kdy se jednalo o snímky s Plachtou ve vedlejší roli, se počet kritik s ústředním tématem spolupráce Slavínského s Plachtou nikterak nezměnil.

²⁰⁶ krs. *Nebe a dudy*. *Filmové listy*. 7. 11. 1941, 14(45), 3.

²⁰⁷ KUJAL, Q. E. *Nebe a dudy*. *ČFZ*. 15. 11. 1941, 20(20), 5.

²⁰⁸ KAČÍREK, Emil. *Nebe a dudy*. *Lidové listy*. 2. 11. 1941, 19(259), 8.

²⁰⁹ KUJAL, Q. E. *Nebe a dudy*. *ČFZ*. 15. 11. 1941, 20(20), 5.

²¹⁰ Tamtéž.

8 Právě začínáme

Snímek *Právě začínáme* uzavírá vybranou pětici filmů, ve kterých společně spolupracoval Vladimír Slavínský s hercem Jindřichem Plachtou. V tomto případě se jedná o film nejnovější, jediný poválečný, natočený v roce 1946. V kinech byl premiérově uveden 8. listopadu téhož roku. Pro natáčení interiérů byly využity ateliéry Radlice, naopak scény v exteriéru se natáčely v Benešově u Prahy a dalších lokalitách. Autory původního námětu jsou František Vlček a Josef Neuberg, kteří zároveň napsali i scénář k filmu. Kamery se ujal Josef Střecha, stejně jako u filmu *Advokát chudých*. Architektem filmu byl Štěpán Kopecký a střihačem Jiří Sobotka. Zvukovou složku zajišťoval Stanislav Vondraš a tu hudební Josef Dobeš. Ve filmu se objevují písně jako *Červená mašlička, líčka jak jablíčka, Míval jsem tě vždycky rád* aj., které převážně zpívá herec Jaroslav Marvan. Podle knihy *Český hraný film III* je snímek žánrově řazen ke komediím.²¹¹

Jedná se o film, kde se, stejně jako u snímku *Nebe a dudy*, opět setkává Jindřich Plachta a Jaroslav Marvan v hlavních rolích. Marvan jako Bohouš Vosáhlo, muž, který před svou dominantní a statnou manželkou, která je zároveň majitelkou pouťových podniků, uteče ke svému příteli, trhovci Diviši. Toho ztvárňuje Jindřich Plachta. Spolu jezdí po poutích a výřečný Vosáhlo pomáhá příteli úspěšně prodávat jeho zboží. Po čase soužití se společně začnou starat o syna Divišovy bývalé tajné lásky, Pepíka, kterého představuje Antonín Mikulič. Chlapcův skutečný otec, kterého hraje Josef Kotapiš, se o něj nikdy nestaral, ovšem ze zjištěných důvodů jej unese. Vosáhlova žena, ztvárněná herečkou Medou Valentovou, se manžela nehodlá vzdát a snaží se s ním usmířit. Herecký štáb doplňuje například Eman Fiala či Ludmila Burešová.

V tomto snímku představuje Jindřich Plachta postavu trhovce Františka Divíše, tedy postavu hlavní.

²¹¹ URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film III. 1945–1960*. Praha: Národní filmový archiv, 2001, s. 239. ISBN 80-7004-102-1.

8.1 Analýza kritik

V seznamu kritik uvedených v katalogu *Český hraný film III* se nepodařilo pod heslem filmu dohledat dvě.²¹² Dohromady se jednalo o 14 kusů. Po vyřazení nevyhovujících textů zůstaly ty, které se dají označit za prioritní. Určitým způsobem komentují, hodnotí výkony Plachty a Slavínského a především jejich spolupráci.

V případě tohoto filmu se předpokládá, že výkon Jindřicha Plachty a jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude ústředním tématem, jelikož Plachta ztvárňuje postavu hlavní a ve filmu má poměrně velký prostor.

Právo lidu: *Film, který chce být lidovým filmem*

Pražský deník *Právo lidu* vydávala Československá strana sociálně-demokratická od roku 1892 až do roku 1948.²¹³ Samotný článek *Film, který chce být lidovým*²¹⁴ periodikum zveřejnilo dne 9. listopadu 1946, tudíž ihned po oficiální premiéře. Pod šifrou vdn. jej napsal Jiří Voldán, o kterém se nepodařilo dohledat jiné informace.

Název *Film, který chce být lidovým filmem* je určující pro téma celého textu. Snímek *Právě začínáme* Voldán nevidí jako lidovou komedii, jak je tvůrci prezentován. Vinu na tom dle Voldána nese v první řadě námět filmu, který si plete lidovost s vulgárností a postavy zkresluje do pouhých karikatur. Dále chybu vidí i ve skutečnosti, že na filmu pracují „lidé, kteří nejsou na svém místě, když se jim takováto lidovost svěřuje“²¹⁵. V tomto výroku nejspíše naráží na nedostatečnou režijní práci Slavínského. Negativně hodnotí přítomnost řady zkušených herců, rovněž Jindřicha Plachty, kteří tuto filmovou zkušenost neměli zapotřebí.

Voldán snímek hodnotí jako nepříjemný omyl lidového filmu.²¹⁶ Zakoňuje tím celou negativní recenzi, ve které téma spolupráce Slavínského s Plachtou zabíralo jen okrajovou část textu.

²¹² Tamtéž.

²¹³ *Právo lidu*. In: *Digitální knihovna novin* [online]. [cit. 4. 6. 2020]. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=1060&it=0>.

²¹⁴ VOLDÁN, Jiří. Film, který chce být lidovým filmem. *Právo lidu*. 9. 11. 1946, 54(256), 4.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

Rudé právo: „Právě začínáme“

V případě následujícího periodika se jedná o ústřední orgán Komunistické strany Československa. Rudé právo byl pražský deník vycházející mezi lety 1921–1995.²¹⁷

Článek *Právě začínáme*²¹⁸ vyšel ve stejný den jako předchozí, tedy 9. listopadu 1946, záhy po premiéře filmu. Jeho autor K. Vaněk jen těžce hledá pozitivní stránky filmu. Ty nakonec najde v hudbě. Snímek je pro něj zklamáním jak volbou námětu, tak jeho následným zpracováním. Podobně jako autor předchozí recenze u něj shledává pouhý pokus o lidový film. Nad onou lidovostí ovšem převažuje nevкус, který je přítomný snad v každé scéně. Tedy alespoň tak film hodnotí Vaněk. Zpitvořený obraz prostého člověka nedokáže zachránit ani zkušení herci, tedy Plachta s Marvanem. Postrádá u nich přesvědčivý výraz.

Vaněk spolupráci Slavínského s Plachtou více nehodnotí, neboť se herec nemá o co ve filmu opřít. Jeho slabší výkon dává tedy za vinu režijnímu vedení. Téma je z toho důvodu vedlejší.

Práce: *Prošel zavřenými dveřmi*

V periodiku Práce vyšel 10. listopadu 1946 článek s názvem *Prošel zavřenými dveřmi*²¹⁹. Jeho autorem je v tomto případě neobvykle žena, konkrétně A. Byková.

Ta neopouští negativní vlnu kritiky, kterou nastolily předešlé články. Na Slavínského údajné veselohře jí připadají nejkvalitnější úvodní titulky. Touto ironickou poznámkou nešetří jak autory námětu, tak režiséra Slavínského. Jeho vtipy se zdají být až primitivní. Herci se podrobují jeho šablonovitému znázorňování a Slavínský je svým režijním vedením neukazuje zrovna v dobrém světle. Ve filmu není vidět jediný dobrý herecký výkon.

Byková dále spolupráci Slavínského s Plachtou nerozvádí, stále je ale toto téma bráno v textu jako hlavní.

²¹⁷ Rudé právo. In: *Digitální knihovna novin* [online]. [cit. 9. 6. 2020]. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=984&it=0>

²¹⁸ VANĚK, K. Právě začínáme. *Rudé právo*. 9. 11. 1946, 25(258), 2.

²¹⁹ BYKOVÁ, A. Prošel zavřenými dveřmi. *Práce*. 10. 11. 1946, X(259), 6.

Filmová práce: *Nic se nezměnilo*

Periodikum Filmová práce, jehož vydavatelem byl Svaz filmových pracovníků, fungovalo pouze mezi lety 1945–1946.²²⁰ Tento pražský týdeník vydal 16. listopadu 1946 článek věnující se novému filmu *Právě začínáme*. Pod názvem *Nic se nezměnilo*²²¹ jej napsal O. Kautský.

Autor oproti předešlým kolegům začíná pozitivně. Čtenáři představuje Slavinského jako zosobnění stylu filmové veselohry. Pro český film je jeho jméno pojem. Na kritiku filmu pohlíží nechápavě, neboť je pro něj Slavinský režisérem, který dokonale ví, co a proč dělá, a je dokonalým znalcem psychologie nenáročného diváka, pro kterého své filmy tvoří.

Kautský připomíná slova Slavinského, že způsob jeho práce poskytuje českému filmu možnosti, aby se mohl dále umělecky vyvíjet. Jednoduše řečeno, Slavinského filmy vydělají velký čistý příjem, který následně může být použit pro tvorbu náročnějších filmových projektů.²²²

Dále se autor článku věnuje čistě filmovému hodnocení. Postavy jsou zásluhou Slavinského charakterizovány jemnou polokresbou. Herecké výkony, především Plachty a Marvana, připomínají naprostou improvizaci. Přes tyto klady shledává Kautský příliš mnoho chyb. Vleklý děj, dramaticky neúnosné a místy banální dialogy. I komika má své hranice, připomíná autor Slavinskému v závěru kritiky. Celkově se text neustále točí okolo Slavinského a téma jeho spolupráce s Plachtou zůstává v pozadí.

Obzory: *Film týdne*

V periodiku Obzory byl dne 16. listopadu 1946 otisknut článek s názvem *Právě začínáme*²²³. Jeho autor pod šifrou fk. nebyl dohledán.

Pozitivně hodnotí technickou stránku filmu, jako například hudbu a přítomnost spousty lidových vtipů a popěvků. Tím ale autorova chvála končí.

²²⁰ Filmová práce. In: Kramerius [online]. [9. 6. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=13771&it=0>

²²¹ KAUTSKÝ, O. Nic se nezměnilo. *Filmová práce*. 16. 11. 1946, 1(46), 6.

²²² Tamtéž.

²²³ f.k. Právě začínáme. *Obzory*. 16. 11. 1946, 1(46), 736.

Herecké výkony odmítá hodnotit, neboť je ve filmu postrádá. Udivuje se nad přítomností takových velkých hvězd, jakými Plachta s Marvanem bezesporu jsou. Spolupráce Slavínského s Plachtou je v tomto případě vedlejším tématem.

Národní obroda: *Pro zasmání, ale bez ducha*

Dne 21. prosince 1946 vyšel v periodiku Národní obroda článek pod nepříliš lichotivým názvem *Pro zasmání, ale bez ducha*²²⁴. Autor se šifrou -tu- nebyl dohledán.

V krátkém článku se autor primárně věnuje filmovému ději. Nezapomene ale ocenit konvenční umění Jindřicha Plachty. Podle autora je jeho role jako jediná z filmu charakterní, a proto stojí za pozornost. Snímku vyčítá plytkost a i kvůli tomu mu nepředpovídá velkou pozornost u diváků. Téma spolupráce Slavínského s Plachtou je v článku zmíněno jen okrajově.

8.1.1 Shrnutí

Šest článků splňovalo zadané podmínky a právě ty byly podrobeny analýze. V každém z jednotlivých případů se jednalo o jiné periodikum (Filmová práce, Národní obroda, Obzory, Práce, Právo lidu, Rudé právo).

Téma spolupráce Slavínského s Plachtou je ústředním pouze v jednom případě, a to v článku Bykové *Prošel zavřenými dveřmi*.²²⁵ Ta kriticky hodnotí téměř celý film od námětu k hereckým výkonům. Viní především Slavínského, který hercům nedává velkou šanci ke kvalitnímu herectví. Byková ve filmu kvůli nedostatečnému režijnímu vedení nevidí jediný dobrý herecký výkon.

Snímek je prezentován jako lidová komedie. Alespoň to bylo záměrem Slavínského už od začátku.²²⁶ S tímto označením má spousta kritiků problém. Jedním z nich je i Jiří Voldán, který nechápe důvod, pro který je tento film označen jako lidový. Kromě námětu, jenž vykresluje postavy jako pouhé karikatury, vidí chybu i u Slavínského a naráží na jeho nedostatečnou režijní práci.²²⁷

²²⁴ tu. Pro zasmání, ale bez ducha. *Národní obroda*. 21. 12. 1946, **1**(292), 4.

²²⁵ BYKOVÁ, A. Prošel zavřenými dveřmi. *Práce*. 10. 11. 1946, **X**(259), 6.

²²⁶ NOHÁČ, Milan. Chvilka s Vladimírem Slavínským. *Filmová práce*. 7. 9. 1946, **1**(36), 6

²²⁷ VOLDÁN, Jiří. Film, který chce být lidovým filmem. *Právo lidu*. 9. 11. 1946, **54**(256), 4.

Podobně smýšlí i Vaněk, jenž snímek nazývá pouhým pokusem o lidový film. Spíše než lidovost vidí ve filmu nevкус, jehož přítomnost pozoruje téměř v každé scéně. Negativně hodnotí i přítomnost zkušených herců. Plachta ani Marvan podle jeho názoru snímek nedokázali zachránit.²²⁸

K hereckým výkonům se negativně staví i autor článku v *Obzorech*.²²⁹ Výkony odmítá hodnotit, neboť ve filmu žádné neviděl. Velmi podobně k herecké práci přistoupil Bohumil Brejcha ve svém článku *Chmurné úvahy nad českým filmem*.²³⁰ Herce jmenovat odmítl. Ti neznámí mu za to nestojí a těm zkušeným (Plachta) nechtěl připomínat slabý herecký počín. Obdobou těmto článkům je další od Jana Žalmana, který herce lituje, že natáčení tak špatného filmu museli přetrpět.²³¹

Naopak článek *Národní obrody Pro zasmání, ale bez ducha*²³² hodnotí výkon Plachty velmi pozitivně. Jako jediný na něj působí jako charakterní a Plachtův výkon chválí.

Opozicí k těmto kritikám je pak článek Kautského. Ten je psán poměrně pozitivně. Kautský poněkud nechápavě pohlíží na ostatní kritiky, kteří Slavínského pranýřují. Oproti nim jej vidí jako režiséra, jenž dokonale ví, co a proč dělá, a Kautský mu plně v jeho práci důvěřuje. Dále chválí filmové postavy. Ty jsou zásluhou Slavínského skvěle vykresleny a práce herců působí jako improvizace. Naopak kriticky se Kautský staví ke zdlouhavému ději a místy až triviálním dialogům.²³³

V případě filmu *Právě začínáme* se předpokládá, že výkon Jindřicha Plachty a jakási jeho spolupráce s Vladimírem Slavínským bude ústředním tématem článků, jelikož Plachta ztvárňuje postavu hlavní a ve filmu má poměrně velký prostor. Tato teze nebyla zcela naplněna. Pouze v případě jedné kritiky se skutečně jednalo o hlavní téma textu.²³⁴ U dalších to ovšem tak nebylo.

²²⁸ VANĚK, K. Právě začínáme. *Rudé právo*. 9. 11. 1946, 25(258), 2.

²²⁹ f.k. Právě začínáme. *Obzory*. 16. 11. 1946, 1(46), 736.

²³⁰ BREJCHA, Bohumil. Chmurné úvahy nad českým filmem. *Kulturní politika*. 15. 11. 1946, 1(9), 7.

²³¹ ŽALMAN, Jan. Právě začínáme, veselohra k pláči. *Kino*. 20. 12. 1946, 1(292), 4.

²³² tu. Pro zasmání, ale bez ducha. *Národní obroda*. 21. 12. 1946, 1(292), 4.

²³³ KAUTSKÝ, O. Nic se nezměnilo. *Filmová práce*. 16. 11. 1946, 1(46), 6.

²³⁴ BYKOVÁ, A. Prošel zavřenými dveřmi. *Práce*. 10. 11. 1946, X(259), 6.

9 Závěr

Cílem této práce byla analýza kritického ohlasu herecké práce Jindřicha Plachty ve spolupráci s filmovým režisérem Vladimírem Slavínským. Práce nahlédla na zvolené snímky z hlediska dohledatelného kritického ohlasu, který následně podrobila analýze. Pozornost byla zaměřena na reakci tisku ohledně spolupráce herce Jindřicha Plachty a režiséra Slavínského.

Metodologickým přístupem této práce je kritická analýza diskurzu dle doktorky Schneiderové, která částečně přejímá osnovu, jež slouží pro tvorbu struktury této práce, od Normana Fairclougha.²³⁵ První fáze je zaměřena na jazykovou stránku a deskripci jednotlivých textů, dále bylo postupováno interpretačně.

Nejprve byl nastíněn společensko-historický kontext doby se zaměřením na tištěná média, jejich vliv a politickou stranickost. Tato kapitola je důležitou součástí práce. Z období první republiky pochází články týkající se prvních dvou kapitol – *Vdavky Nanyňky Kulichovy* a *Uličnice*. Tehdejší tisk měl v těchto letech velký mediální a společenský vliv a velmi často byl ovlivněn stranickou ideologií. Od roku 1939 ale do československého kontextu nastupují nacisté a média, tedy i ta tištěná, jsou povinna podrobit svoji činnost nacistické ideologii. V tomto okupačním období vyšly články obsažené v kapitolách *Advokát chudých*, *Nebe a dudy* a *Právě začínáme*.

Dále byly představeny osobnosti obou umělců. Z jejich společných filmů bylo vybráno pět nejnavštěvovanějších – *Vdavky Nanyňky Kulichovy* (1935), *Uličnice* (1936), *Advokát chudých* a *Nebe a dudy* (oba 1945) a *Právě začínáme* (1946). Jindřich Plachta byl Slavínským v těchto filmech obsazován do podobných charakterových typů. Po filmech *Vdavky Nanyňky Kulichovy* (Stanislav Myslikovský), *Uličnice* (Filip Vydra) a *Advokát chudých* (Jakub Marvan), kde Plachta ztvárňoval postavy vedlejší, ho Slavínský obsadil do hlavní role ve filmech *Nebe a dudy* (Antonín Fábera) a *Právě začínáme* (František Diviš).

²³⁵ SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2884-4.

Jak již bylo vysvětleno v kapitole *Teorie herectví* v úvodu této práce, profese herce ve třicátých letech fungovala jako jakási záruka masivní divácké odezvy a s ní souvisejícím pokrytím výrobních nákladů za film. Tento úděl vychází z obchodního modelu, který byl ve filmovém průmyslu běžný. Film neboli filmové dílo bylo soukromými společnostmi, které ovládaly tehdejší filmový trh, bráno spíše jako obchodní než kulturní artikl.²³⁶

S přibývajícemi natočenými filmy je patrný nárůst kritického ohlasu. V případě *Vdavek* a *Uličnice* jde o 29 článků a u *Advokáta chudých* dokonce o 71. U *Nebe a dudy* se texty snížily na 42. Pokles nastal také u méně úspěšného *Právě začínáme*. Ovšem lze říci, že s přibývajícemi snímky se společným dílům Jindřicha Plachty a Vladimíra Slavínského dostávalo v dobové kritice stále většího prostoru.

To samé ovšem nelze říci o samotné spolupráci Plachty a Slavínského, která je ústředním tématem práce. Z analyzovaných článků se vyloženě tomuto motivu věnovalo poměrně malé množství z nich. Podle toho lze předpokládat, že pro tehdejší kritiku nebylo propojení režie a herectví, tedy jakási spolupráce režiséra a herce, prioritní. Tvrzení z úvodu práce, tedy že s přibývajícemi natočenými filmy se vzájemné spolupráci Plachty a Slavínského dostávalo v dobové kritice více prostoru, se tudíž nedá považovat za pravdivé.

Výjimku tvoří článek *Kritika: Vdavy Nanyňky Kulichovy*²³⁷, ve kterém autor hovoří o Slavínském jako o vyspělém filmaři, který dává hercům (Plachtovi) příležitost k dobrým výkonům. Článek průkopnice české filmové kritiky Zet Molas *Kritika – Uličnice*²³⁸ je jako jeden z mála příkladem textu, ve kterém je téma spolupráce režiséra s hercem bráno jako ústřední. Slavínský je podle ní režisérem, který ví, co od herců chce, má jasnou představu o jednotlivých postavách a pevně si stojí za scénářem.

Tuto informaci částečně vyvrací samotný Slavínský, když v článku *V čem vidím úkol režiséra*²³⁹ mluví o spolupráci s Plachtou. Postavu hokynáře ve snímku *Nebe a dudy* společně vytvářeli a při natáčení dostal herec od Slavínského z důvodu co největší přirozenosti dokonce volnost mluveného projevu.

²³⁶ GMITERKOVÁ, Šárka. *Jiřina Štěpničková: Česká národní hvězda*. Praha, 2010, s. 12. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra filmových studií.

²³⁷ -gm-. *Vdavy Nanyňky Kulichovy*. *Filmová politika*. 10.1.1936, 2(1), 2.

²³⁸ MOLAS, Zet. *Kritika – Uličnice*. *Filmová politika*. 27. 10. 1936, 2(26–27), 5.

²³⁹ *V čem vidím úkol režiséra?*. *Pressa*. 27. 3. 1941, 12(60), 2–3.

V celkovém měřítku byly filmy hodnoceny kladně. U *Advokáta chudých* je množství pozitivních recenzí nejvýraznější. Nejhuře je hodnocen poslední z analyzovaných filmů – *Právě začínáme*. Převážná část kritik odmítala slabé herecké výkony hodnotit, několik z nich herce při takovéto práci dokonce litovalo. Ovšem neviní z tohoto nedostatku herce, nýbrž Slavínského a z jeho strany nedostatečné režijní vedení. Jeden takový názor má i autorka Byková, podle které „ve filmu není dobrého hereckého výkonu, všichni představitelé [tedy i Plachta] se nemylně podrobují šablonovitému ztvárňování režisérovu.“²⁴⁰.

Větší část analyzovaných článků zastává názor, že přítomnost Plachty je jeden z pozitivních aspektů filmů. Kladně hodnotí ztvárněné postavy, které Plachtovi Slavínský uložil, a také to, jakým způsobem jej režijně vedl. Z analyzovaných kritik nebyla nalezena žádná, která by Plachtův výkon negativně hodnotila, a to i v případě malých rolí, kdy byl jako zástupce malých figur jeho výkon vyzdvihnout a oceněn. Tyto kladné názory mohly být dalším důvodem, proč Slavínský s Jindřichem Plachtou dále spolupracoval.

²⁴⁰ BYKOVÁ, A. Prošel zavřenými dveřmi. *Práce*. 10. 11. 1946, X(259), 6.

10 Seznam použitých pramenů a literatury

10.1 Prameny

1. *Advokát chudých* [film]. Vladimír Slavínský. Československo: Slavia-film, 1941.
2. *Nebe a dudy* [film]. Vladimír Slavínský. Československo: Lucernafilm, 1941.
3. *Právě začínáme* [film]. Vladimír Slavínský. Československo: Československá výroba dlouhých filmů, 1946.
4. *Uličnice* [film]. Vladimír Slavínský. Československo: Slavia-film, 1936.
5. *Vdavky Nanyňky Kulichovy* [film]. Vladimír Slavínský. Československo: Elekta, 1935.

Vdavky Nanyňky Kulichovy

1. BROŽ, Jára. Duch českého maloměšťáctví. *Národní osvobození*. 29. 12. 1935, **11**(304), 6.
2. -ro- [BROŽ, Jaroslav]. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Právo lidu*. 29. 12. 1935, **43**(302), 8.
3. HAAS, Willy. Ein Sovjetfilm. *Prager Presse*. 29. 12. 1935, **14**(351), 7.
4. KUJAL, Q. E. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Český filmový zpravodaj*. 1936, **15**(3–4), 3.
5. LINHART, Lubomír. Český film v roce 1936. *Rudé právo*. 25. 12. 1936, **15**(300), 16.
6. F. N. [NĚMEC, František]. Na okraj jednoho českého filmu. *Rudé právo*. 29. 12. 1935, **14**(302), 4.
7. -pp-. Die Hochzeit der Nanyňka Kulich. *Bohemia*. 28. 12. 1935, **102**(301), 6.
8. -á- [RYBÁK, Josef]. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Haló noviny*. 1935, **4**(354), 4.
9. -s-. Die Hochzeit der Nanyňka Kulich. *Prager Tagblatt*. 25. 12. 1935, **58**(300), 9.
10. -u-. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Film a diapositiv*. 1936, **13**(5), 31.
11. U. L. Kritik der Woche. Die Brautschau der Nanyňka Kulich. *Filmwoche*. 1936, **X**(2), 4.

12. VÁVRA, Otakar. *Podivný život režiséra*. Praha: Prostor, 1996, s. 65–66. ISBN 80-85190-42-7.
13. Vdavky Nanyňky Kulichovy do dalšího týdne. *Filmová tisková korespondence*. 10. 1. 1936, **2**(5), 2.
14. Vdavky Nanyňky Kulichovy jako film dneška. *Pressa*. 21. 12. 1935, **6**(358), 2.
15. Vdavky Nanyňky Kulichovy jako film dneška. *Filmová politika*. 1935, **1**(43), 2.
16. Vdavky Nanyňky Kulichovy skončily i v ateliéru svatbou. *Pressa*. 12. 11. 1935, **6**(325), 3.
17. Co nového v českém filmu, *Český filmový zpravodaj*. 1935, **14**(37–38), 3.
18. Co nového v českém filmu. *Český filmový zpravodaj*. 1935, **14**(33), 4.
19. Co nového ve filmu. *Magazin DP*. 1936, **3**(10), 302.
20. Česká produkce: Nový Herrmann. *Kinorevue*. 1935, **1**(18), 288.
21. Svatba na Barrandově. *Filmová tisková korespondence*. 6. 11. 1935, **1**(383), 2.
22. Vdavky Nanyňky Kulichovy, nový český film. *Večerní České slovo*. 27. 12. 1935, **28**(292), 4.
23. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Bio-program v obrazech*. 1935, **X**(311), X.
24. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Filmová politika*. 1936, **2**(1), 2.
25. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Kinorevue*. 1936, **2**(25), 433.
26. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Kinorevue*. 1936, **2**(22), 373.
27. Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Kinorevue*. 1935, **1**(19), obálka.
28. Velký úspěch Slavínského filmu Vdavky Nanyňky Kulichovy. *Pressa*. 28. 12. 1935, **6**(360), X.

Uličnice

1. -a-. Něco o české filmové veselohře. *Filmová politika*. 1936, **2**(26–27), 8.
2. BROŽ, Jaroslav. Český film. *Právo lidu*. 3. 1. 1937, **45**(3), 9.
3. BROŽ, Jaroslav. Uličníci režíroval... *Právo lidu*. 25. 10. 1936, **44**(249), 8.
4. -fs-. Gassenmädel. *Prager Tagblatt*. 24. 10. 1936, **59**(248), 7.
5. HAAS, Willy. Ein erstes Wort. *Prager Presse*. 1936, **15**(292), 9.
6. JEDLIČKA-BRODSKÝ, Břetislav. Uličnice. *Národní politika*. 30. 10. 1936, **53**(298), 4.
7. -jr-. Okolo Uličnice. *Národní listy*. 25. 10. 1936, **75**(292), 10.

8. KUJAL, Quido E. Nový český film Uličnice. *Český filmový zpravodaj*. 1936, **15**(37–38), 4.
9. MOLAS, Zet. Uličnice. *Filmová politika*. 1936, **2**(26–27), 5.
10. -n-. Das Gassenmädel. *Bohemia*. 24. 10. 1936, **103**(248), 6.
11. -p-. Uličnice a její pracovní tempo. *Filmová politika*. 1936, **2**(1), 3.
12. ROCH, Joža. Filmové premiéry. *Venkov*. 25. 10. 1936, **30**(249), 9.
13. -u-. Film o nových filmech. *Lidové noviny*. 23. 10. 1936, **42**(532), 12.
14. v. b. Uličnice. *Národní osvobození*. 25. 10. 1936, **12**(249), 6.
15. Uličnice v Jičíně. *Filmová tisková korespondence*. 22. 9. 1936, **2**(179), 1.
16. Uličnice v Karlových Varech. *Filmová tisková korespondence*. 25. 6. 1936, **2**(118), 1.
17. Co nového v českém filmu. *Český filmový zpravodaj*. 1936, **15**(37–38), 2.
18. Exteriéry Uličnice v Karlových Varech. *Filmová tisková korespondence*. 19. 6. 1936, **3**(114), 1.
19. Filmy. *Rudé právo*. 25. 10. 1936, **15**(249), 9.
20. Není třeba přehnané lidovosti. *Filmová tisková korespondence*. 24. 10. 1936, **2**(202), 2.
21. Není třeba přehnané lidovosti. *Filmový kurýr*. 1936, **8**(43), 4.
22. Očekávaný úspěch již zde. *Filmová politika*. 1936, **2**(22), 2.
23. První snímky z Uličnice. *Kinorevue*. 1936, **2**(46), 396.
24. Uličnice. *Bio-program v obrazech*. 1936, **X**(368), X.
25. Uličnice. *Kinorevue*. 1936, **2**(6), 106–107.
26. Uličnice. *Lidové listy*. 25. 10. 1936, **14**(246), 5.

Advokát chudých

1. STOJANIK, F. Advokát chudých a jeho představitelé. *Filmové listy*. 1941, **14**(13), 1.
2. Filmové zpracování Arbesa. Zpovídáme autory scénáře. *Večerník Národní práce*. 28. 3. 1941, **2**(74), 3.
3. Filmování Advokáta chudých v kostele U sv. Apolináře. *Pressa*. 2. 4. 1941, **12**(64), 2.
4. Filmování Advokáta chudých v kostele sv. Apolináře. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(7), 2.
5. Arbesův Advokát chudých jako filmový námět. *Večerník Národní práce*. 18. 4. 1941, **2**(91), 3.

6. MAŠEK, V. Slavínského Advokát chudých připraven ke startu. *Filmové listy*. 1941, **14**(17), 4.
7. Divadlo a film: Nejnapínavější premiéry bez obecnstva. *Pressa*. 22. 4. 1941, **12**(77), 2.
8. KORBELÁŘ, O. Moje spolupráce se Slavínským na Advokátu chudých. *Pressa*. 26. 4. 1941, **11**(81), X.
9. Ze zákulisí divadla a filmu. Nejnapínavější premiéry bez obecnstva. *Lidové listy*. 27. 4. 1941, **19**(99), 8.
10. O. Korbelař o spolupráci s režisérem Vladimírem Slavínským. *Polední Národní politika*. 2. 5. 1941, **58**(122), 4.
11. ŠULC, Alan František. Nový film Advokát chudých, Arbes podle Slavínského. *A-Zet*. 3. 5. 1941, **5**(84), 3.
12. Nejnapínavější premiéry bez obecnstva. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(9), 2.
13. Vladimír o spolupráci s Vladimírem. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(9), 4.
14. -jka-. Film o nových filmech. Literatura o filmu. *Lidové noviny*. 3. 5. 1941, **47**(222), 4.
15. -mch-. Filmové premiéry tohoto týdne, Advokát chudých. *Večer*. 3. 5. 1941, **X**(100), 4.
16. KAČÍREK, Emil. Poznámky k filmu Advokát chudých, Spravedlnost pro Vladimíra Slavínského. *Lidové listy*. 4. 5. 1941, **19**(104), 8.
17. Nadšené přijetí nového českého filmu: Slavnostní premiéra Advokáta chudých. *Pressa*. 5. 5. 1941, **12**(86), X.
18. Český rozhlas ve službách propagace českého filmu. *Pressa*. 5. 5. 1941, **12**(86), 3.
19. HRNČÍŘ, Mir. Advokát chudých režiséra Vladimíra Slavínského. *České slovo*. 6. 5. 1941, **34**(105), 10.
20. MAŠEK, V. Zrodil se krásný český film... Premiéra nového filmu Vladimíra Slavínského Advokát chudých. *Filmové listy*. 1941, **14**(19), 1–2.
21. SRKAL, Viktor. Filmaři splácejí dluh Arbesovi. *Polední Národní politika*. 10. 5. 1941, **58**(130), 4.
22. ŠULC, Alan František. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 2.

23. KAČÍREK, Emil. K týdennímu jubileu jednoho úspěchu. Zvláštnosti dobrého českého filmu. *Lidové listy*. 11. 5. 1941, **19**(110), 8.
24. KUJAL, Quido Emil. Advokát chudých. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(10), 3–5.
25. BRANŽOVSKÝ, Josef. Filmy na náměty z české literatury. *Kritický měsíčník*. 1941, **3**(12), 358–361.
26. -a-. Advokát chudých u sv. Apolináře. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(14), 4.
27. WENIG, Jan. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
28. SÍLA, Jiří. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
29. ROCH, Joža. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
30. Co nového v českém filmu. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(6), 2.
31. Vladimír Slavínský, režisér-dirigent. *Pressa*. 18. 3. 1941, **12**(53), X.
32. Advokát chudých na Strahově. *Filmové listy*. 1941, **14**(12), 1.
33. V čem vidím úkol režiséra?. *Pressa*. 27. 3. 1941, **12**(60), 2–3.
34. MAŠEK, V. Režisér Slavínský v kostele. *Filmové listy*. 1941, **14**(13), 3.
35. Nový klášter v Hostivaři. *Pressa*. 4. 4. 1941, **12**(66), 2.
36. Můj první film. *Pressa*. 24. 4. 1941, **12**(79), X.
37. Nejvlastnější premiéra. *Filmové listy*. 1941, **14**(17), 2.
38. Slavínský filmuje Arbesa. *Ahoj*. 1941, **9**(17), 8.
39. O stavbách pro film Advokát chudých. *Pressa*. 1. 5. 1941, **12**(84), 3.
40. Její první velká příležitost. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(18), 3.
41. SÍLA, Jiří. Advokát chudých. *Národní práce*. 4. 5. 1941, **2**(121), 8.
42. ROCH, Joža. Film Advokát chudých. *Venkov*. 4. 5. 1941, **36**(104), 10.
43. -jh-. Arbesův a Slavínského Advokát chudých. *Expres*. 6. 5. 1941, **15**(104), 3.
44. WENIG, Jan. Dobrý film Slavínského. *Národní listy*. 6. 5. 1941, **80**(125), 4.
45. STARÝ, J. B. Arbes ve filmu. *Naše zprávy*. 1941, **2**(34), 4.
46. Premiéra Advokáta chudých v Brně. *Filmové listy*. 1941, **14**(19), 3.
47. HAVELKA, Jiří. Advokát chudých. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(19), 2.
48. -jh-. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 2.
49. -bo-. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
50. -mch-. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.

51. AKT. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
52. RÁDL, Bedřich. Advokát chudých. *Kinorevue*. 1941, **7**(39), 254–255.
53. -krs-. Advokát chudých. *Filmové listy*. 1941, **13**(20), 3.
54. Advokát chudých. *Filmový svět*. 1941, **X**(4), 5.
55. Filmové tajemství klášterní zahrady. *Lidové listy*. 25. 5. 1941, **19**(122), 8.
56. Advokát chudých. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(30), 6.
57. -al-. II. filmové žně. *Národní politika*. 1. 8. 1941, **58**(212), 6.
58. HAVELKA, Jiří. Advokát chudých. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(33), 2.
59. HRNČÍŘ, Mir. Nad úrodou filmových žní. *České slovo*. 16. 8. 1941, **34**(192), 10.
60. ROCH, Joža. Český film roku 1941. *Venkov*. 1. 1. 1942, **37**(1), 7.
61. my. Advokát chudých. *Filmový přehled*. 1958, **8**(1), X.
62. BARTOŠEK, Luboš. Advokát chudých. *Filmový přehled*. 1958, **8**(1), X.
63. HRNČÍŘ, Mir. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 2.
64. STARÝ, J. B. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
65. V. Wokoun o díle Jakuba Arbesa. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(9), 3–4.
66. KAČÍREK, Emil. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 2.
67. ČERNÍK, Artuš. Advokát chudých v zrcadle tisku. *Pressa*. 10. 5. 1941, **12**(90), 3.
68. SÍLA, Jiří. Advokát chudých na Slovensku. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(52), 3.

Nebe a dudy

1. Natáčí se tragikomedie „Nebe a dudy“: Režisér Slavínský o svém novém filmu. *Pressa*. 9. 7. 1941, **12**(131), 3.
2. MAŠEK, V. „Nebe a dudy“ – nový film režiséra Slavínského před dokončením. *Filmové listy*. 1941, **14**(29–30), 3.
3. ŠULC, Alan František. Plachtův dělník Fábera. Poznámky k jedné roli. *A-Zet*. 28. 10. 1941, **5**(208), 4.
4. Režisér Vladimír Slavínský o filmu „Nebe a dudy“. *Pressa*. 28. 10. 1941, **12**(214), X.
5. Pražské biografy v minulých týdnech. *Filmový svět*. 1941, **X**(11–12), X.

6. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(28), 3.
7. Natáčí se Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(28), 3.
8. Stavby ve filmu Nebe a dudy. *Pressa*. 17. 7. 1941, **12**(219), 2.
9. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(34), 4.
10. -lb-. Vosy nenávidí filmaře. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(35), 3.
11. -a-. Když filmaři rybaří. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(36), 4.
12. Co nového v českém filmu. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(15), 2.
13. Vosy nenávidí filmaře. *Kinorevue*. 1941, **7**(7), 53.
14. Cimbura a Nebe a dudy. *Národní práce*. 26. 10. 1941, **2**(295), 11.
15. V minulých týdnech... *Filmový svět*. 1941, **X**(7–8), X.
16. Jana Romanová. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(44), 3.
17. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(44), 8.
18. KAČÍREK, Emil. Nebe a dudy. *Lidové listy*. 2. 11. 1941, **19**(259), 8.
19. Rozhlasová reportáž o filmu Nebe a dudy. *Pressa*. 4. 11. 1941, **12**(219), 2.
20. -krs-. Nebe a dudy. *Filmové listy*. 1941, **14**(45), 3.
21. -mir-. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(45), 3.
22. Režiséři o své práci. *Kinorevue*. 1941, **7**(13), X.
23. Kdo se líbí ve filmu Nebe a dudy. *Pressa*. 14. 11. 1941, **12**(227), X.
24. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(46), 2.
25. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(47), 2.
26. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(48), 2.
27. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(49), 6.
28. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(50), 4.
29. ROCH, Joža. Český film roku 1941. *Venkov*. 1. 1. 1942, **37**(1), 7.
30. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(1), 7.
31. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(2), 6.
32. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(4), 6.
33. Harmonika zmlkla. *Národní politika*. 23. 1. 1942, **59**(22), 3
34. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(5), 6.
35. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(6), 6.
36. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(7), 6.
37. Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1942, **14**(8), 6.
38. -a-. Slavínský – neúnavný hledač talentů. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(28), 2.

39. KOLBABA, Zdeněk. Tragikomedie Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(33), 6.
40. -a-. Hluboce lidský film – Nebe a dudy. *Filmový kurýr*. 1941, **13**(44), 8.
41. KUJAL, Quido Emil. Nebe a dudy. *Český filmový zpravodaj*. 1941, **20**(20), 5.

Právě začínáme

1. BOR, Vladimír. Jak se nemá dělat lidová veselohra. *Mladá fronta*. 10. 11. 1946, **1**(257), 5.
2. BREJCHA, Bohumil. Chmurné úvahy nad českým filmem. *Kulturní politika*. 1946, **1**(9), 7.
3. BYKOVÁ, A. Prošel zavřenými dveřmi. *Práce*. 10. 11. 1946, **2**(259), 6.
4. -bž-. Je Vladimír Slavínský vinen? *Cíl*. 1946, **1**(45), 710.
5. f. k. [Spiknutí...] *Obzory*. 1946, **1**(46), 736.
6. KAUTSKÝ, O. Nic se nezměnilo. *Filmová práce*. 1946, **1**(46), 6.
7. NOHÁČ, Milan. Chvilka s Vladimírem Slavínským. *Filmová práce*. 1946, **1**(36), 6.
8. -tu-. Pro zasmání, ale bez duha. *Národní obroda*. 21. 12. 1946, **1**(292), 4.
9. VANĚK, Karel. Právě začínáme. *Rudé právo*. 9. 11. 1946, **25**(258), 2.
10. VOLDÁN, Jiří. Film, který chce být lidovým filmem. *Právo lidu*. 9. 11. 1946, **54**(256), 4.
11. Právě začínáme. *Národní obroda*. 5. 10. 1946, **1**(228), 4.
12. Herečka v nebezpečí udušení hadem. *Národní obroda*. 21. 9. 1946, **1**(217), 3.
13. Natáčení filmové komedie Právě začínáme. *Informační zprávy*. 1946, **X**(20), 3.
14. ŽALMAN, Jan [NOVÁK, Antonín]. Právě začínáme, veselohra – k pláči. *Kino*. 1946, **1**(27–28), 441.

10.2 Literatura

1. ADAM, Jan et al. *Osobnosti – Česko: Ottův slovník*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7360-796-8.
2. Alan František Šulc. In: *Filmový přehled* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/129394/a-f-sulc>.

3. BARTOŇ, Jiří – ROHÁL, Robert. *Velká kniha herců první republiky a protektorátu*. Praha: Petrklíč, 2018. ISBN 978-80-7229-649-1.
4. BARTOŠEK, Luboš – BARTOŠKOVÁ, Šárka. *Filmové profily: Českoslovenští scénáristé, režiséři, kameramani, hudební, skladatelé a architekti hraných filmů*. Praha: Československý filmový ústav, 1986.
5. BARTOŠEK, Luboš. *Vladimír Slavínský*. Praha, 1970.
6. BARTOŠEK, Luboš. *Náš film: Kapitoly z dějin (1896–1945)*. Praha: Mladá fronta, 1985
7. BĚLINA, Pavel. *Dějiny země Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-097-7.
8. BŘEZINA, Václav. *Lexikon českého filmu: 2000 filmů 1930–1996*. Praha: Cinema, 1996. ISBN 80-85933-09-8.
9. DOLENSKÝ, Antonín. *Kulturní adresář ČSR: Biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníků*. Praha: Josef Zeibrlich, 1934.
10. DVOŘÁK, Antonín. *Jindřich Plachta*. Praha: Orbis, 1962.
11. FIKEJZ, Miloš. *Český film: Herci a herečky. III. díl*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-354-4.
12. FIKEJZ, Miloš. VODIČKA, Fráňa/František. In: *Český film: Herci a herečky* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://libri.cz/databaze/film/heslo/5746>.
13. FIKEJZ, Miloš. *Český film: herci a herečky. II. díl, L–Ř*. Praha: Libri, 2007. ISBN 9788072773313.
14. Filmová politika. In: *Kramerius* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=4792>.
15. Filmová práce. In: *Kramerius* [online]. [9. 6. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=13771&it=0>
16. Filmový svět. In: *Kramerius* [online]. [cit. 5. 5. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=4143&it=0>
17. GMITERKOVÁ, Šárka. *Jiřina Štěpničková: česká národní hvězda* [online]. Praha, 2010 [cit. 7. 5. 2020]. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Katedra filmových studií. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/103593/>.

18. GMITERKOVÁ, Šárka. Od Kristiána k Zachovi. Oldřich Nový 1935–1969. *Illuminace: Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*, Praha: Národní filmový archiv, 2013, 25(1), 138–144. ISSN 0862-397X.
19. HRÍBEK, Vojtěch. *Komika Vlasty Buriana a Jindřicha Plachty* [online]. Brno, 2016 [cit. 7. 5. 2019]. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta. Dostupné z: <<https://is.jamu.cz/th/u3mro/>>.
20. Jaroslav Brož. In: CDF – Centrum dokumentárního filmu [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.c-d-f.cz/autori/broz-jaroslav>.
21. JUDA, Karel. *Ignát Herrmann*. Praha: F. Topič, 1924
22. KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
23. KŘIPAČ, Jan. Zet Molas. In: *Filmový přehled* [online]. 16. 3. 2016 [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/zet-molas>.
24. KUDĚLKA, Viktor. *Hvězdy nad Barrandovem: Průvodce po starších českých filmech*. Brno: Knihkupectví Michala Ženíška, 1994.
25. MALINOVÁ, Helena. *Kujal Quido Emil (1894–1970)* [online]. Hradištsko pod Medníkem: Národní filmový archiv, 2003 [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <https://nfa.cz/wp-content/uploads/2014/12/Kujal-Quido-Emil.pdf>.
26. MERHAUT, Luboš [ed.]. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1671-3.
27. Národní listy. In: *Kramerius* [online]. [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=12220&it=0>
28. Národní Osvobození. In: *Moravská zemská knihovna – Digitální knihovna* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:8d2e0c2d-a56d-4e28-99a4-22f16e947aa9>.
29. Otakar Vávra. In: *Filmový přehled* [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/9507/otakar-vavra>.
30. PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.
31. PETIŠKOVÁ, Ladislava. Rádl, Bedřich. In: *Česká divadelní encyklopedie* [online]. 2017 [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/R%C3%A1dl,_Otto.

32. Právo lidu. In: *Vědecká knihovna Olomouc – Digitální knihovna novin* [online]. [cit. 4. 5. 2020]. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=1060&it=0>.
33. REIF, Oleg – BARTÍKOVÁ, Heda [ed.]. *Hvězdné střípky 1*. Praha: J & J, 1996. ISBN 80-901084-7-4.
34. Rudé právo. In: *Digitální knihovna novin* [online]. [cit. 9. 6. 2020]. Dostupné z: <http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=984&it=0>.
35. SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2884-4.
36. Souborný katalog AV ČR, báze KNA01, záznam číslo 001232740. In: *Knihovna Akademie věd České republiky* [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/aleph-google/KNA01/00123/27/001232740.html>.
37. Stiftung preussischer kulturbesitz, ZEFYS, Informační systém pro noviny, Prager Tagblatt. In: *Berlínská státní knihovna* [online]. [cit. 2. 6. 2020]. Dostupné z: http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/index.php?id=resource&tx_zefysals_pi3%5Bsword%5D=92648&tx_zefysals_pi3%5Btitle%5D=Prager%20Tagblatt%20%281877-1938%29&L=1.
38. TAUSSIG, Pavel. *Filmový smích Jindřicha Plachty*. Rychnov nad Kněžnou: Filmový klub, 2009. ISBN 978-80-7004-144-4.
39. TAUSSIG, Pavel. *Hvězdy českého filmového nebe*. Praha: XYZ, 2018. ISBN 978-80-7597-047-3.
40. TAUSSIG, Pavel. *Jindřich Plachta: Cesta do hlubin hercovy duše*. Praha: Plus, 2018. ISBN 978-80-259-0942-3.
41. TAUŠ, Karel. *Slovník cizích slov zkratk novinařských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin*. Blansko: Jelínek, 1947.
42. TUNYS, Ladislav. *Jindřich Plachta: Se srdcem na dlani*. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-422-2.
43. URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film II. 1930–1945*. Praha: Národní filmový archiv, 1998. ISBN 80-7004-090-4.
44. URBANOVÁ, Eva et al. *Český hraný film III. 1945–1960*. Praha: Národní filmový archiv, 2001. ISBN 80-7004-102-1.

45. VÁVRA, Otakar. *Podivný život režiséra: Obrazy vzpomínek*. Praha: Prostor, 1996. ISBN 80-85190-42-7.
46. Vdavky Nanyňky Kulichovy. In: Filmový přehled [online]. [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395689/vdavky-nanyňky-kulichovy>.

NÁZEV:

Kritický ohlas spolupráce Jindřicha Plachty a Vladimíra Slavínského

AUTOR:

Monika Černíčková

KATEDRA:

Katedra divadelních a filmových studií

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Petr Bilík, Ph.D.

ABSTRAKT:

Má bakalářská práce *Kritický ohlas spolupráce Jindřicha Plachty a Vladimíra Slavínského* si klade za cíl analýzu kritického ohlasu herecké práce Jindřicha Plachty ve spolupráci s filmovým režisérem Vladimírem Slavínským. Hlavní výzkumnou oblastí celé práce byl kritický ohlas, který byl v tehdejší době publikovaný jako reakce na vybrané snímky, se zaměřením na spolupráci herce Jindřicha Plachty a režiséra Slavínského. Jedná se o snímky *Vdavky Nanyňky Kulichovy*, *Uličnice*, *Advokát chudých*, *Nebe a dudy* a *Právě začínáme*. Jako metodologický přístup byla zvolena kritická analýza diskurzu dle doktorky Schneiderové. Před samotnou analýzou kritického ohlasu byl nastíněn společensko-historický kontext doby se zaměřením na tištěná média. Dále byly představeny osobnosti obou umělců.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Jindřich Plachta, Vladimír Slavínský, kritický ohlas, spolupráce herce a režiséra

TITLE:

Critical Response to Collaboration of Jindřich Plachta and Vladimír Slavínský

AUTHOR:

Monika Černíčková

DEPARTMENT:

The Department of Theatre and Film Studies

SUPERVISOR:

Mgr. Petr Bilík, Ph.D.

ABSTRACT:

This bachelor thesis aims to analyze the critical response of Jindřich Plachta's acting work in collaboration with the film director Vladimír Slavínský. The main research area of the work is the critical response which is at the time published as a reaction to selected pictures with the focus on the collaboration of the actor Jindřich Plachta and the director Vladimír Slavínský. These pictures are *Vdavky Nanyňky Kulichovy*, *Uličnice*, *Advokát chudých*, *Nebe a dudy* a *Právě začínáme*. A critical analysis of the discourse according to the doctor Schneider is chosen as a methodological approach. Before the actual analysis of the critical response, the socio-historical context of the time is introduced with a focus on the print media. The personalities of both artists are also introduced.

KEYWORDS:

Jindřich Plachta, Vladimír Slavínský, critical response, collaboration between actor and director